

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Diplomová práce

Sekty v současné moderní společnosti

Bc. Pavel Štampach

© 2010 ČZU v Praze

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Akademický rok 2008/2009

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Pavel Štampach

obor Veřejná správa a regionální rozvoj - k.s. Litoměřice

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze
čl. 17 odst. 2 určuje tuto diplomovou práci.

Název tématu: **Sekty v současné moderní společnosti**

Struktura diplomové práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Charakteristika sekt
4. Nová náboženská hnutí
5. Vliv sekt na středoškoláky kladenského regionu
6. Závěr
7. Seznam literatury
8. Přílohy

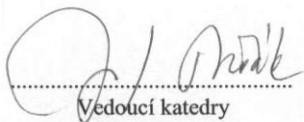
Rozsah původní zprávy: 50 - 60 stran

Seznam odborné literatury:

- Abgrail Jean Marie, Mechanismus sekt. Vydání první, Praha: Nakladatelství Karolinum 1999. ISBN 80-7184-774-7
Büchnerová Barbara, Co máme vědět o sektách. Vydání první, Praha: Nakladatelství Amulet 1999. ISBN 80-86299-02-3
Enroth Ronald, Průvodce sektami a novými náboženstvími. Vydání první, Praha: EELAC 1994. ISBN 80-85495-29-5
Novotný Tomáš, Vojtíšek Zdeněk, Základní orientace v nových náboženských směrech. Vydání druhé. Praha: Oliva 1994. ISBN 80-901634-4-0
Vojtíšek Zdeněk, Encyklopedie nových náboženských směrů v České republice. Vydání první. Praha: Portál 2004. ISBN 80-7178-798-1

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Ing. Lucie Severová**

Termín odevzdání diplomové práce: duben 2010

Vedoucí katedry

Děkan

V Praze dne: 15.12.2008

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Sekty v současné moderní společnosti" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30. 3. 2010

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval PhDr. Ing. Lucii Severové, PhD. za metodickou a odbornou pomoc, konzultace a vedení, které mi poskytla při vypracování této diplomové práce. Dále děkuji své rodině za trpělivost, pochopení a podporu během studia na vysoké škole.

Praha, 30. března 2010

Bc. Pavel Štampach

Sekty v současné moderní společnosti

Sects in modern society

Souhrn

Diplomová práce na téma „Sekty v současné moderní společnosti“ se věnuje rozsáhlému tématu náboženskosti člověka. Nejprve se zabývá definováním sekt a nových náboženských hnutí, poté charakterizuje základní znaky sekt a psychologické aspekty vstupu do náboženských skupin. Zamýšlí se nad důvody, pro něž do náboženských společností v současnosti vstupují zvláště mladí lidé.

Empirická část práce zkoumá právě nejohroženější segment populace a pokládá si výzkumnou otázku: Disponuje současná mládež dostatkem informací o možných nebezpečích sekt?

V souladu s poznatky odborné literatury dochází k závěru, že si většinová společnost spíše neuvědomuje možná nebezpečí, která s sebou sekty přinášejí.

Summary

The thesis on the subject of „Sects in contemporary modern society“ deals with extensive theme of human religiousness. At first it deals with definition of the sects and new religious movements, then it characterizes basic distinctive features of the sects and psychological aspects of entering religious groups. It takes a think about reasons why mostly young people join religious societies nowadays.

The empiric part of the thesis studies in the concrete the most endangered part of the population and asks an investigatory question: Have the contemporary young people enough available information about possible danger of the sects?

In compliance with findings of scientific literature it comes to a conclusion that the majority society is rather unaware of possible danger brought by the sects.

Klíčová slova: sekta, nové náboženské hnutí, náboženství, náboženskost, náboženská skupina, kult, psychická manipulace, religionistika, náboženské směry, studenti

Keywords: sect, new religious movement, religion, religiousness, religious group, cult, psychic manipulation, religionistics, religious directions, students

OBSAH

1. Úvod	3
2. Cíl práce a metodika.....	5
3. Charakteristika sekt.....	8
3.1 Církev, náboženské společnosti a právo.....	8
3.2 Vymezení pojmů.....	10
3.3 Znaky sekt.....	13
3.4 Kategorizace sekt	16
3.5 Psychologie náboženství.....	28
3.5.1 Formy náboženských prožitků.....	28
3.5.2 Náboženství a psychopatologie.....	30
3.5.3 Náboženství jako psychoterapie.....	32
3.5.4 Příčiny vstupu do náboženské skupiny.....	33
3.5.5 Mentální patologie před vstupem do sekty.....	37
3.5.6 Počátky závislosti na náboženské skupině.....	38
4. Nová náboženská hnutí.....	41
4.1 Typologie nových náboženských hnutí.....	41
4.2 Organizace náboženských hnutí.....	43
4.3 Získávání nových členů.....	45
4.4 Možnosti prevence.....	46
4.5 Charakteristika vybraných nových náboženských hnutí.....	47
5. Vlastní výzkum - Vliv sekt na studenty středních škol kladenského regionu.....	49
5.1 Formulace problému.....	49
5.2 Stanovení hypotéz.....	49
5.3 Výzkumný vzorek.....	50
5.4 Předvýzkum.....	51
5.5 Technika nástroje pro sběr dat.....	52
5.6 Analýza dat.....	52
5.7 Interpretace výsledků a ověření hypotéz.....	69
6. Závěr.....	74
7. Seznam literatury, internetových odkazů, tabulek a grafů.....	77
8. Seznam příloh.....	80

1. Úvod

Podle statistik v poslední době klesá počet ateistů. Logicky pak musí narůstat množství lidí, kteří Boží existenci potvrzují, nebo alespoň připouštějí, nevyvracejí. Ani ateisté se však k věřícím nestaví bezezbytku skepticky. Spíše se chovají lhostejně.

Konec minulého století se vyznačoval rostoucí náboženskou vlnou. Moderní doba s sebou přinášela střízlivý přístup k náboženství, lhostejnost, skepsi a víru v dokonalost vědy a techniky. Tento způsob chápání světa se změnil s nastupujícím zájmem o tajemno, symboliku, mystično. Člověk si uvědomuje, že věda není schopna uspokojivě zodpovědět veškeré otázky týkající se hlubších vrstev našeho myšlení. Odpovědi nabízejí jak tradiční, tak nová náboženství. Zcela neočekávaně může být takový nový náboženský přístup pro společnost nebezpečnější než deklamovaná lhostejnost.

Nespokojení ateisté hledají a tápají, ale nová náboženství rovnou poskytují lidem iluzi, že není třeba hledat, protože právě našli.

Současná spotřební doba je charakteristická důrazem na osobní prožitky. Lidé se nebojí projevit své emoce. V porovnání s našimi prapředky jsme méně trpělí, očekáváme co nejrychlejší zpětnou vazbu. Trpělivé úsilí, charakteristické pro tradiční náboženství, nebývá typickým znakem sekt či nových náboženských hnutí.

Procento lidí, kteří se vědomě hlásí k některému z tradičních náboženství, je v České republice hluboko pod celosvětovým průměrem. Většina ateistů má o náboženství pouze mlhavé představy. Jestliže se však takoví lidé ocitnou v mezní situaci, při níž hledají smysl života, obvykle nejsou dostatečně připraveni rozlišit kvalitní duchovní nabídku od pseudopomoci. V tom případě se výběr náboženské orientace omezí na první nebo na nejviditelnější nabídku a ne na nejvhodnější, racionálně podloženou volbu.

U takových lidí, kteří pouze ví, že hledají, ale neví, co hledají, trpí jakýmsi duševním hladem, ale za svůj život sami aktivně nehledali odpovědi na otázky kolem lidského bytí, mají sekty velkou šanci.

Sekularizovaná česká společnost zatím necítí vnitřní potřebu hovořit o duchovním dědictví, o roli víry v životě člověka, o historické podmíněnosti

náboženství. Nechuť či neochota odkrývat tato témata způsobí v uzlových etapách života jednotlivce zbytečný zmatek.

Česká republika nebyla v 60. letech minulého století, zásluhou totalitního omezení náboženské svobody, vystavena ataku nových náboženských směrů. Ani po otevření hranic v 90. letech nedošlo k záplavě novými náboženskými směry. Přesto není na místě podléhat iluzi, že nábožensky vlažné prostředí neposkytuje živnou půdu pro organizace, které uspokojují duchovní potřeby člověka. To, co se na první pohled jeví jako „vědecky podložené“, může být manipulativní. Lidé, kteří se chovají jako hluší k volání církví, vyslyší volání společností s nabídkou rozvoje paměťových schopností, dianetikou apod.

Přestože situace u nás není a pravděpodobně ani nebude tak dramatická jako v zahraničí, neměli bychom zůstat zcela nečinnými. Problém sektářství a bludařství totiž vždy spolu s postiženým jednotlivcem zároveň ovlivňuje život jeho nejbližšího okolí, jeho rodiny.

Výše zmíněná tvrzení, objevující se v odborné literatuře, logicky vedou ke kladení otázky zda a do jaké míry je česká populace ovlivňována sektářstvím. Impulzem k volbě tohoto tématu pro mne byla osobní zkušenost. Blízká příbuzná se stala členkou náboženského hnutí „Svědkové Jehovovi“ a svým rozhodnutím citelně ovlivnila život širší rodiny. Přestože se jedná o záležitost 15 let starou, ovlivňuje nás doposud a zatím jsme dostatečně nezodpověděli otázku „**Proč**“?

2. Cíl práce a metodika

Téma „Sekty v současné moderní společnosti“ navenek působí jako neproblematické. Při hlubším seznámení lze dojít ke zjištění, že se jedná o značně pestrou oblast, která nabízí širokou škálu jevů k prozkoumání. Nejedná se rozhodně o okrajový problém, neboť otázka náboženského vyznání a dodržování náboženských dogmat může ovlivnit životy nás všech.

Práce se zaměřuje na problematiku sekt a nových náboženských hnutí. Nejprve se zabývá vymezením pojmů sekta a nové náboženské hnutí, poté charakterizuje základní znaky sekt a psychologické aspekty vstupu do náboženských skupin. Zamýšlí se nad důvody, pro něž do náboženských společností v současnosti vstupují zvláště mladí lidé. Okrajově se dotýká také styčných ploch náboženství a psychopatologie. Hledá spojitost mezi malou náboženskou a psychoterapeutickou skupinou.

Empirická část práce zkoumá zejména segment populace, který může být z pohledu vývojové psychologie nejohroženější. Takovou skupinu představují především studenti středních škol. Tomuto zjištění odpovídá stanovená výzkumná otázka: Disponuje současná mládež dostatkem informací o možných nebezpečích sekt? Pro potřeby práce byla zvolena skupina respondentů ze středních škol kladenského regionu, konkrétně z Gymnázia Slaný, Gymnázia Kladno, ISS Slaný, SOŠ a SOU Kladno U Hvězdy. Po předvýzkumu a mírných úpravách bylo rozdáno celkem 180 dotazníků. Díky ochotě pedagogů uvedených škol se navrátilo 168 zcela vyplněných dotazníků.

Hlavním cílem práce je analýza skutečného stavu obeznámenosti středoškoláků s problematikou sekt a nových náboženských hnutí.

Dílčí cíle byly stanoveny následovně:

- seznámení s okruhem sekt a nových náboženských hnutí
- možný dopad působení sekt na jednotlivce
- srovnání ovlivnitelnosti postojů jednotlivce v návaznosti na typ studované školy

Stanoveným cílům odpovídá i formulace celkem pěti hypotéz, které předpokládají, že studenti středních škol nebudou disponovat dostatkem informací

o sektách a nových náboženských směrech, přestože jsou nakloněni náboženskému dialogu. Lepší orientace v problematice byla přisuzována studentům gymnázií, nejnižší stupeň informovanosti se předpokládal u studentů učebních oborů.

Pro potřeby práce byla zvolena metoda kvantitativního výzkumu. Tento typ výzkumu je založen na metodě dedukce, vedoucí od teorie ke stanovení hypotéz, následnému sběru dat a jejich analýze, a po definování závěru stanoví teorii, která původní teorii doplní, potvrdí nebo popře. Reliabilita (spolehlivost) kvantitativního výzkumu je vysoká, ale validita bývá nižší (výsledky nemusí odpovídat skutečnosti). Kvantitativní výzkum zprostředkovává omezený počet informací od velkého počtu jedinců, proto je možná generalizace na populaci. Pro šetření byla stanovena jediná forma sběru dat - dotazník.

Přípravu a provádění dotazníkových průzkumů lze rozdělit do etap, počínajících tvorbou projektu výzkumu, který mapuje nakolik jsou středoškoláci obeznámeni s problematikou sekt. Dále se stanoví rozsah výběru podle zvoleného statistického přístupu s ohledem na požadovanou míru přesnosti a spolehlivosti. Poté lze rozpracovat dotazník. K samotnému ověření slouží předvýzkum. Před započítím výzkumu musejí být nástroje pro sběr dat odzkoušeny předvýzkumem, který potvrdí srozumitelnost dotazníku, ověří, zda respondenti reagují přiměřeně. Cíl a smysl studie se dotazovanému musí jevit jako relevantní, smysluplný, závažný a významný. Proto je nutno vše vysvětlit, získat důvěru respondenta. Otázky musí odpovídat účelu a cíli studie. Teprve pak lze zahájit sběr dat a následně provést jejich analýzu.¹

Dotazník je metoda určená pro hromadné získávání údajů v relativně krátkém časovém období. Otázky jsou stylizovány z hlediska daných hypotéz a jsou zaměřovány na podstatné stránky zkoumaných jevů a procesů. Jsou formulovány tak, aby je všichni respondenti pochopili ve stejném významu. Ke zvýšení reliability dotazníku přispívají kontrolní otázky (zjišťují tutéž informaci, liší se formulací).

Otázky v dotazníku jsou jak otevřené, tak uzavřené. Nevýhodou otevřených otázek může být množství fakticky bezcenných a nesmyslných informací (vyžadují dobré písemné a vyjadřovací schopnosti). Vyplnění otevřených otázek je pro respondenta obtížnější a časově náročné. Na druhou stranu dotazovaný není

¹ Svatošová, L., Kába, B.: Statistické metody II. PEF ČZU Praha 2008, str.28

manipulován nabídnutými alternativami. Vzhledem ke skutečnosti, že odpovědi nejsou standardizovány, bývá statistická analýza obtížnější.

Po realizovaném předvýzkumu, který probíhal formou nestandardizovaného rozhovoru se šestnácti studenty Obchodní akademie, bylo nutno přistoupit k mírné úpravě formulací dotazníkových položek. Terénní pilotní studie prokázala existenci problému v dané populaci.

Díky ochotě kmenových pracovníků oslovených škol bylo docíleno vysoké návratnosti dotazníků, protože k vyplňování a následnému sběru došlo zpravidla v průběhu hodin občanské výchovy. Studenti si tedy dotazníky neodnášeli domů.

3. Charakteristika sekt

Navzdory nesčetným pokusům se zatím nepodařilo vytvořit obecně přijímanou definici sekty. Existuje však výčet znaků, podle nichž lze hovořit o sektářských tendencích, nebo přímo o sektě.

Sektářské chování můžeme objevit i ve společnosti, která není sektou. Sektářsky se může chovat osobnostně nebo duchovně nezralý jedinec. Kvalitní společnost, nejen náboženská, však, na rozdíl od sekty, takové chování potírá, nutí jedince k sebereflexi, ke zralému a odpovědnému jednání.

3.1 Církve, náboženské společnosti a právo

Při zkoumání právní problematiky církví, sekt a nových náboženských hnutí vycházíme ze dvou pramenů. Veškerá právní problematika se opírá o Listinu základních práv a svobod a o Zákon o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností. Problematiku církví původně upravoval Zákon č. 308/1991 Sb. o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností a Zákon č. 161/1992 Sb. o registraci církví a náboženských společností. S účinností od 1. 7. 2010 byly oba zákony nahrazeny Zákonem č. 3/2002 Sb. o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností.

Zákon č. 1/1993 Sb., Listina základních práv a svobod udává: „*Lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.*“² V souvislosti s náboženským vyznáním Listina zaručuje svobodu, umožňuje svobodně projevovat náboženství nebo víru a to soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu. Výkon těchto práv je však podřízen zákonu, pokud jde o opatření nezbytná pro ochranu bezpečnosti, pořádku, zdraví, mravnosti, práv a svobod druhých.

Zákon č.3/2002 Sb. je zákon o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností. Tento zákon upravuje postavení církví a náboženských

² Zákon č.1/1993Sb., Listina základních práv a svobod.

společností, upravuje vedení přístupných seznamů registrovaných církví a náboženských společností a vymezuje působnost Ministerstva kultury ve věcech církví a náboženských společností. V §3 Zákona č.3/2002Sb. jsou vymezeny základní pojmy pro účely tohoto zákona následovně:

- a) církví a náboženskou společností se rozumí dobrovolné společenství osob s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy, náboženskými obřady a projevy víry, založené za účelem vyznání určité náboženské víry - a to veřejně, nebo soukromě (a zejm. s tím spojeného shromažďování, bohoslužby, vyučování a duchovní služby)
- b) osobou hlásící se k církvi a náboženské společnosti je chápána osoba, která podle svého přesvědčení a vnitřních předpisů přináleží k církvi a náboženské společnosti.³

Podle tohoto zákona má každý právo zvolit si duchovní nebo řeholní stav, stejně jako právo rozhodovat se dobrovolně pro život v komunitách, řádech a podobných společenstvích. Na svých právech nesmí být nikdo omezován proto, že se hlásí k církvi a náboženské společnosti, že je jejím členem, že ji podporuje, nebo je bez vyznání. Zákon zamezuje státu, krajům a obcím provádět náboženskou nebo protináboženskou činnost, určuje podmínky vzniku a působení církví a náboženských společností tak, že vznikat a vyvíjet činnost nemůže církev a náboženská společnost, jejíž činnost je v rozporu s právními předpisy a taková církev nebo společnost, která svým učením nebo činností ohrožuje práva, svobodu a rovnoprávnost občanů a jejich sdružení (včetně jiných církví a náboženských společností), ohrožuje demokratické základy našeho státu, jeho suverenitu, nezávislost a územní celistvost.

Vznikat a vyvíjet se nesmí podle §5 písm. a Zákona č. 3/2002Sb. církev nebo společnost, která je v rozporu s ochranou veřejné mravnosti, pořádku a zdraví, s principy lidskosti, snášenlivosti a bezpečnosti občanů.

Ve stejném paragrafu písm. c Zákona č. 3/2002Sb. se zmiňuje zákaz omezování osobní svobody osob zejména využíváním psychického a fyzického nátlaku k vytvoření závislosti, která vede k psychickému, fyzickému a k ekonomickému poškozování osob

³ Zákon č. 3/2002 Sb. o církvích a náboženských společnostech

nebo jejich rodinných příslušníků, k poškozování jejich sociálních vazeb (včetně omezování psychického vývoje nezletilých, omezování jejich práva na vzdělání a bránění v přijetí zdravotní péče odpovídající zdravotním potřebám), poslední část §5 Zákona č. 3/2002Sb. zakazuje rozvoj církví a společností, které jsou utajovány (v celku nebo v částech), stejně jako organizační struktura církve a náboženské společnosti a vazby na zahraniční složky (pokud je částí církve nebo společnosti působícími mimo území České republiky).

V dalších částech tohoto zákona jsou ustanovení týkající se především registrace a evidence církví a náboženských společností. Rejstřík registrovaných církví je uveden v příloze č. 2.

3.2 Vymezení pojmů

Existuje mnoho pokusů o vymezení pojmu **náboženství**, ale žádný z nich nebyl obecně přijat. Jedna z definic náboženství tvrdí, že „náboženství je vztah člověka k transcendentní skutečnosti.“⁴ Jednoznačně tedy vymezuje, že se jedná o vztah člověka k nějakému protějšku a vynechává úvahy o zpětné vazbě. Na první pohled jednoduchá definice Pavla Říčana „náboženstvím rozumíme to, čím se zabývá religionistika, věda o náboženství“,⁵ poskytuje badatelům právo na vlastní vymezení pojmu náboženství. Podle religionisty B. Horyny⁶ souvisí problém s našimi vyjadřovacími možnostmi a „náboženství je na výsost abstraktní pojem, k němuž dospíváme teprve na základě mnoha myšlenkových operací. V dějinách se ale nikde nesetkáváme s reduktivní představou náboženství, nýbrž vždy s konkrétními, historicky, kulturně a filozoficky založenými podobami náboženství, s určitými a určitelnými náboženskými skutečnostmi.“ Vývoj náboženství nastiňuje příloha č. 4.

Slovo **sekta** nemá základ ve slovanských jazycích. Do češtiny bylo přeloženo z latinského *sequi*, které bývá odvozováno od *sequor* (tj. následuji), nebo *seco* (což znamená *sekám, řezu, krájím*, přeneseně se užívá pojem *odděluji*). V latinském překladu

⁴ Štampach, I.O.: Přehled religionistiky. Praha 2008, str.30

⁵ Říčan, P.: Psychologie náboženství a spirituality. Praha 2007, str.33

⁶ Horyna, B.: Úvod do religionistiky. Praha 1994, str.18

Bible bývá v Novém zákoně vkládáno na místo původně řeckého *haireisis*, které překládáme jako *výběrovou skupinu, stranu, náboženskou nebo filozofickou školu, frakci, názor*. Vidíme zde souvislost se slovesem *haireisthai* (*volit si, vybírat si*), popřípadě *hairetizein* (*vyvolit*). Církevní latina tedy pracovala s pojmem *secta* a s mírně polatinštěným *haeresis*, které označovalo věroučnou odchylku, blud.⁷

Ve Slovníku katolické dogmatiky je heretik „*katolík, který odpírá jediné pravdě víry nebo více pravdám víry nejen (materialiter) skutkem, ale i výslovně (formaliter) svým souhlasem*.“⁸ V křesťanské teologii je pro označení sekta rozhodující kritérium správné a nesprávné nauky. Pravoslavná teologie vidí sekty ve všech ostatních náboženských skupinách. Římskokatolická církev trvá na orientaci podle pramenů víry: „Duch sektářství, tj. postoj nesnášenlivosti a nátlakem vyvíjená propagace, není nutně ustavujícím faktorem sekty a v žádném případě nepostačuje pro její charakteristiku.“

Německý katolický teolog, jezuita Karel Rahner uvádí v Malém teologickém slovníku vymezení sekty jako názvu pro „*náboženské skupiny nejrůznějšího historického původu, úmyslů, složení a forem projevu. Z hlediska sociologie náboženství lze sektu pojímat jako přiměřené sociální uspořádání poznávacích menšin, které se musí od okolního světa oddělovat jako malé uzavřené skupiny, aby své odchylné chápání skutečnosti stabilizovaly. Menší počet příslušníků, kterým se odlišuje sekta od velkých církví, je tedy sociálně – psychologickým důsledkem jejího učení odchylujícího se od církevní dogmatiky. Teologicky se sekty vyznačují především tím, že zacházejí s Biblí jako s bezprostředním, jednoznačným vodítkem pro život a myšlení, dále rigorózní etikou, dobrovolností a vědomých zvláštního vyvolení, proti institucionálními tendencemi a silným zvýrazněním laického prvku*.“⁹

Nigerijský kardinál Arinze, se vyhýbá pojmu sekta a s přihlédnutím k rozdílnému kulturnímu kontextu upřednostňuje neutrálnější termín „nová náboženská hnutí.“ K tomuto termínu se m.j. přiklánějí i religionisté I. O. Štampach a Z. Vojtíšek, nebo teolog C. V. Pospíšil.

⁷ Vojtíšek, Z.: Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství. Brno 2005, str.13

⁸ Vojtíšek, Z.: Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství. Brno 2005, str.13

⁹ Vojtíšek, Z.: Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství. Brno 2005, str.14

V odborné literatuře se setkáváme také s pojmy „**nový náboženský směr**“, „nové náboženství“, případně s termíny „vznikající náboženství“, nebo „charismatické skupiny“.

Nevhodnost používání slova *sekta* se projevila zvláště ve druhé polovině 20. století, kdy s přílivem exotických náboženských skupin docházelo k překotnému označení výrazem *sekta*, případně *kult*. O celosvětové rozšíření těchto pojmů se pak zasloužila zvláště média v anglofonních státech. Definitivně negativní nádech toto označení získalo po hromadné sebevraždě a vraždě téměř tisícovky příslušníků náboženského hnutí Svatyně lidu (podzim 1978). Vlivem sdělovacích prostředků začala laická veřejnost tyto pojmy chápat negativně, ve smyslu extrémního zneužívání a manipulace se členy hnutí. Odborná veřejnost se snažila na tyto tendence reagovat snahou redefinovat oba pojmy (takové snahy jsou zaznamenány nejen v zahraničí, ale i v České republice), případně doporučovala oba pojmy odstranit z akademických slovníků a zcela se od nich oprostit.

Všeobecně se tedy doporučuje používání termínu „**nová náboženská hnutí**“ navzdory skutečnosti, že oba pojmy jsou v současnosti značně vkořeněné ve slovní zásobě laické veřejnosti.

Z. Vojtíšek pojímá výraz *sekta* jako signál většinové společnosti pro vyjádření negativního vztahu k náboženskému hnutí, které žije v nesouladu s většinovou společností. Zároveň však zdůrazňuje, že každé nové náboženské hnutí nemusí být v napětí s většinovou společností, tudíž není označováno za sektu. Příčiny napětí mezi majoritní společností a novým náboženským hnutím mohou spočívat také v netoleranci a v predsudcích na silnější straně¹⁰. Snaha o definitivní odstranění pojmu *sekta* ze slovníku však není zcela opodstatněná. Může nastat případ, kdy mluvčí tento výraz použije pro vyjádření obavy před sociální patologií s možnými tragickými důsledky.

¹⁰ Vojtíšek, Z.: Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství. Brno 2005, str. 44

3. 3 Znak sekt

Psychiatr P. Remeš na svých přednáškách označuje za rozhodující znak sekty tzv. „zvláštní typ autority“, který se zde uplatňuje.

I. O. Štampach uvádí čtyři znaky sekt:

- 1) autoritářství
- 2) fundamentalismus jako autoritářské pojetí doktríny
- 3) fyzická nebo ideová uzavřenost
- 4) selekce informací, utajování struktur a nauk¹¹

Autoritářství bývá označováno za charakteristický znak sekty. Autorita hraje důležitou roli i v náboženství, avšak v sektářském pojetí nabývá jinou dimenzi. Sekta má obvykle jedno velké ústředí, v němž sídlí vůdce, nebo skupina vůdců. Ti mohou být „bohem, prorokem,“ mívají trvale božské zjevení. Vůdci pak udílejí pokyny, o jejichž platnosti nelze diskutovat, neboť garantem je bůh. Význam vedoucích je možné ilustrovat výčtem některých jejich titulů – např. „Apoštol, Dokonalý Mistr, Otec David, Matka vesmíru, Posel velkého bílého bratrství, Pravý rodič.“

Podřizování autoritě nebývá chápáno jako limitující, ale naopak jako úlevné. Důraz na poslušnost osvobozuje členy od přijímání odpovědnosti za nesprávné rozhodnutí. Tuto odpovědnost na sebe přebírá vůdce. Pojímání vlastní totožnosti u členů skupiny se mění, nově se definují životní cíle. Vše má smysl pouze ve spojení s vůdcem.

Prostřednictvím autoritářského přístupu tak sekta osvobozuje svého člena od nepříjemného procesu rozhodování a předestírá mu jedinou a jednoduchou pravdu. Pokud se potenciálnímu členovi, který se právě ocitá v krizové životní situaci a pociťuje duševní hlad, poskytnou odpovědi na jeho otázky, pokud před sebou uvidí jasný životní program, je ochoten věnovat čas službě organizaci, čímž se prosvětlí temná místa v jeho mysli.

¹¹ Štampach, I. O.: Náboženství v dialogu. Praha 1998, str.168

Při pohledu zvenčí se nestrannému pozorovateli členové jeví jako bytosti bez vlastního úsudku, bez schopnosti nadhledu. Členové však tvrdí, že se cítí svobodně a chovají se uvolněně.

Podle J. M. Abgralla poslušnost autoritám vykazují pouze koercitivní (donucovací) sekty. Ostatní fungují podle uzavřeného a tajného modelu, ale respektují osobnost jedince.¹² Z uvedeného vyplývá, že absence obecně uznávané definice sekt způsobuje i mezi odbornou veřejností rozdíly v nahlížení na problém.

Fundamentalismus jako autoritářské pojetí doktríny bývá také význačným rysem sekt. Ocítáme se na pomyslné hraně, která má rozlišit doslovné chápání bible (případně obdobných pramenů) od úcty k posvátnému textu.

Nejzávažnější problém bývá spatřován v nekritickém výkladu textů. Tato chybná interpretace může mít několik důvodů. Původní texty jsou staré tisíce let. Za tak dlouhou dobu došlo ke změně významu některých pojmů. Zároveň nelze opomíjet možné nepřesnosti způsobené při překladech textu do jiných jazyků.

Religionista I.O.Štampach uvádí podstatu fundamentalistického postoje tak, „že to znamená dávat jednoduché odpovědi na složité otázky.“¹³ Z citace lze vyvodit, že nefundamentalistické pojetí dodržuje myšlenkovou kázeň, ale respektuje nové názory na věčné i aktuální otázky.

Podle Z. Vojtíška vede fundamentalismus ke způsobu života, který je ovlivněn sektou i v detailech, jakými může být určování stylu oblékání, denního režimu, výběru partnera, sexuálního života, stravovacích zvyků apod.

V hromadných sdělovacích prostředcích zaznívá ve spojení s fundamentalismem i pojem náboženský fanatismus.

Fyzická a ideová uzavřenost – jedná se o znak, který není u všech sekt stejný. Některé chápou uzavřenost dogmaticky a vytrhávají nového člena z jeho kořenů. Ten opouští zaměstnání, zanechává studii, vyvazuje se z rodinných vztahů.

Jiné nenutí své členy k vymanění ze všech dosavadních závazků, ale podněcují v členech výraznou skupinovou mentalitu. Pěstují v nich představu zlého okolního světa

¹² Abgrall, J. M.: Mechanismus sekt. Praha 1999, str. 13

¹³ Štampach, I. O.: Náboženství v dialogu. Praha 1998, str. 166

v opozici k bezpečnému přístavu mezi svými, v sektě. Nežádoucí informace, získané z každodenního života v běžném prostředí, pak musí být „správně“ interpretovány.

I když člen sekty dochází do zaměstnání nebo dokončuje studia, jeho vztahy se spolupracovníky nebo se spolužáky se logicky mění, chladnou, ztrácejí na vřelosti, dynamice, vážnou.

Selekce informací není v našich podmínkách obzvláště těžko představitelná. Nejedná se tedy o znak, který by byl vlastní pouze sektám (pokud za druh sekty nepokládáme totalitní režim). I v totalitním režimu totiž nacházíme snahy cenzurovat informace.

Některé sekty seznamují členy se svou naukou postupně, aby hned zpočátku nepojali podezření.

Vyhraněné sekty zakazují nebo nedoporučují sledování hromadných sdělovacích prostředků, četbu knih, které „neprošly“ schválením.

R.Enroth rozlišuje devět rysů charakterizujících sekty¹⁴. Autoritářský rys se shoduje s výše uvedenými znaky sekt. Dále zmiňuje:

- **opoziční rys** – vyznání, hodnoty i praxe jsou v opozici proti hodnotám převládající kultury. Není výjimkou i snaha o zaujetí role soupeře hlavních společenských institucí. Za nejvíce postiženou instituci bývá označována rodina.

- **výlučný rys** – pouze jediná skupina je ta správná. Jejím opuštěním ztrácí člověk možnost vlastního spasení. Členové cítí, že jen oni mají pravdu a ostatní svět jim již nemůže nic nabídnout. Tento rys vstupuje do popředí již při získávání nového člena, který nabývá dojmu, že má jedinečnou příležitost. Svou roli hraje také periodizace dějin. Vždy se totiž nalézáme v „poslední nebo nějak výjimečné etapě“.

- **zákonický rys** – každá skupina má celkem podrobně zpracován rámec, který řídí nejen duchovní záležitosti, ale také situace každodenního života. Tento rys se prolíná s dříve uváděným fundamentalistickým znakem sekt.

- **subjektivní rys** – tento rys se vyznačuje potlačováním racionálního myšlení, snižováním hodnoty poznání, klade důraz na pocity a emoce.

¹⁴ Enroth, R.: Průvodce sektami a novými náboženstvími. Praha 1994, str.14-19

- **pocit pronásledování** – patří k nejcharakterističtějším rysům všech nově vzniklých náboženských hnutí. Cítí se pronásledováni křesťany, tiskem, rodiči, vládou atd.

- **důraz na sankce** – sekty samozřejmě počítají se vzpurnými členy, takže mají připraveny sankce, které provádějí, pokud člen neprojeví patřičnou oddanost, má mnoho otázek, neřídí se pravidly, otevřeně protestuje. Nejhorším trestem je formální vyloučení, nebo žádost o odchod ze skupiny. Extrémní skupiny své členy v pravidelných intervalech zastrašují a obviňují. Pěstují v nich strach, že by odchodem způsobili újmu sobě nebo rodině. V některých sektách se podepisují sliby věrnosti.

- **esoterický rys** – většina sekt je zahalena mystičnem. Zvláště východní náboženství mívají svou skutečnou pravdu, ale také pravdu přitažlivou, avšak omezenou. Vnitřní skutečnost bývá známa pouze vyvoleným, přitažlivá pravda je demonstrována světu.

- **protikněžský rys** – sekty sice mají ve svých řadách „pastory, proroky“ apod., ale vždy se jedná o laiky. Hlásají, že aktivní mají být všichni členové. Jejich obřady se konají ve „střediscích, shromažďovacích sálech, meditačních prostorách“, soukromých domech. Literatura dokonce zmiňuje i stodolu.

Z. Vojtíšek k základním znakům sekt přidává názor, že základní prvky víry mohou být zafixovány v hypnotických nebo extatických (mimořádně citově prožívaných) stavech¹⁵.

Dále neopomíjí dobu členství v sektě. Čím déle je jedinec členem sekty, tím hlouběji má v sobě zažité myšlenkové stereotypy, které pak těžko opouští.

Posledním zmiňovaným rysem je ***uzavřenost vůči vnějšímu posuzování a kritice.***

3.4 Kategorizace sekt v ČR

Při rozdělování sekt je nutné si uvědomit, že tento jev se stále pohybuje a mění. Nesmíme zapomenout, že definice sekty je velmi obtížná a ne všechny uvedené společnosti mají veškeré znaky připisované sektám.

¹⁵ Vojtíšek, Z.: Náboženství a sekty v České republice, čas.Policista č.8. Praha 1998, str.3

Ronald Enroth člení nová náboženská hnutí do pěti základních kategorií¹⁶: mystické východní, scestné křesťanské, duševně duchovní nebo zaměřené na rozvoj vlastní osobnosti, eklekticko-synkretické a psycho-okultně-astrální.

Dagmar Demjančuková rozděluje netradiční náboženství do následujících skupin:

1. Neorientalistické kulty – mezi ně řadí varianty hinduismu a buddhismu (Společnost stoupenců Kršny, Mise božího světla). Typickým znakem těchto kultů je meditace.
2. Neokřesťanské společnosti – sjednocují křesťanství a východní náboženství (Boží děti, Církev Těla Kristova, Církev sjednocení).
3. Scientologické proudy - útočí na lidskou psychiku mystikem a tajemnem (Scientologie, Společnost Aetarius).
4. Nová magie a spiritismus – jedná se o obnovená náboženství přírodních národů, např. indiánů.
5. Satanistické skupiny – jedná se o obnovení náboženství starověkého Íránu, představují protipól křesťanství, bývají extravagantní.¹⁷

I. O. Štampach¹⁸ se zmiňuje o sektách jako o protipólu katolické víry. Následující pasáž je zpracována s přihlédnutím ke Štampachovu dělení na:

- a) **Křesťanské sekty**
- b) **Sekty na pomezí křesťanství**
- c) **Sekty a společnosti vycházející ze západního ezoterismu**
- d) **Sekty a společnosti orientálního původu**

a čerpá z Vojtíškova popisu sekt a náboženství.

Křesťanské sekty bývají katolíky považovány za bratrská uskupení. Nejedná se však o vzájemnou toleranci. Například neřadí katolíky mezi křesťany. Jediná pravá církev, která dovede člověka ke spasení, je podle nich církev Kristova (proto souhrnné pojmenování „křesťanské sekty“). Tyto církve se vyznačují fundamentalismem,

¹⁶ Enroth, R.: Průvodce sektami a novými náboženstvími. Praha 1994, str.20

¹⁷ <http://www.gis.zcu.cz/studium/dbg2/Materialy/html/ch10s13.html>

¹⁸ Štampach, I.O.: Sekty. Olomouc 1992, str. 5-13

respektují samozvané autority a zjednodušují křesťanský život do několika základních principů.

Záhy po listopadové revoluci roku 1989 se objevil pražský letniční sbor „**Voda života**“. Poté se skupina sborů rozrostla o plzeňskou „**Maranathu**“, severočeský „**Nový život**“, brněnský „**Ježíš přijde**“, příbramský „**Sbor Božího Slova**“. Tyto skupiny působí jako místní církve a vydávají se za součást Kristových následovníků na celém světě. Členem sboru se člověk stává v okamžiku křtu, jemuž předchází objevení církve, nebo obrácení na „pravou víru.“ Za místní církev odpovídá její pastýř, který je, spolu se staršími, nositelem právní subjektivity církve.

Od ostatního křesťanstva se distancuje i „**Novoapoštolská církev**“, která byla ovlivněna anglikánstvím a navazuje tak na reformaci, ale od reformačních církví se liší složitou hierarchií. Závazný výklad bible tu podává pouze vedení církve. Tento výklad je nezbytný pro spásu. V čele Novoapoštolské církve stojí kmenový apoštol, jehož role splývá s rolí apoštola Petra v apoštolském kolegiu.

„**Adventisté sedmého dne**“ jsou v literatuře označováni různě. Někde se o nich hovoří jako o sektě, jinde o křesťanské církvi postupně postrádající ráz sekty a nalezneme i texty, kde jsou označováni za křesťanskou církev. Očekávají druhý příchod Ježíše Krista. Dnem oslavy Božího stvořitelského díla je pro ně sobota. První sbory adventistů byly v Čechách a na Moravě zakládány v 90. letech minulého století.

Kladou důraz na dodržování některých starozákonních pravidel (rozlišují čisté a nečisté pokrmy). K Písmu dodržují fundamentalistický přístup. V České republice mají stovku kazatelů a zhruba 7500 členů. Mají rozsáhlou, takticky propracovanou misii. Adventisté sedmého dne se angažují ve veřejném životě. (Založili např. humanitární organizaci ADRA, která podporuje domácí hospicovou péči, nabízí psychosociální pomoc. V rámci projektu „Hrdinové mezi námi“ každoročně uděluje Cenu Michala Veliška za hrdinství v běžném životě, projevené poskytnutím účinné pomoci člověku v nouzi. Realizuje grantový program pro projekty určené na podporu dobrovolnictví a vzdělávací programy, zvyšující připravenost obyvatelstva ČR na mimořádné události.)

Jsou charakterističtí svou rozsáhlou publikační činností jak vlastních, tak neadventistických autorů.

„*Darbisté*“ je nesprávné označení Křesťanských sborů, které se snažily vytvořit volná autonomní shromáždění. Nemají kazatele, udržují dobré vztahy s baptisty. Uznávají i jiné sbory s podobnými zásadami. Jejich řazení mezi sekty je spíše neopodstatněné.

Sekty na pomezí křesťanství se v různé míře liší od klasického křesťanství, ale hlásí se k Ježíši Kristu.

Do skupiny na rozmezí křesťanství patří **mormoni**, neboli „**Církev Ježíše Krista svatých posledních dnů**“. Za zakladatele je považován Američan Joseph Smith. Dějiny starozákonního Božího lidu podle nich pokračovaly přestěhováním příslušníků deseti severních kmenů Izraele do Ameriky (zde byla církev, roku 1830, založena). Podle fundamentalisticky chápaných textů Starého zákona pokládají Boha za tělesného. Učení vychází z údajného nálezu zlatých desek s egyptskými hieroglyfy. Jejich překlad tvoří základní knihu Mormon. Po skončení procesu překladu odnesl anděl zlaté desky do nebe. Úspěch knihy se přisuzuje faktu, že Kristus se zjevil v Americe. Mormoni neudrží kontakty s ostatními křesťany, křest i ospravedlnění chápou po svém. Běžná shromáždění jsou zpřístupněna, ale chrámy jsou pro nezasvěcené uzavřeny.

Do systému nové víry byly zabudovány prvky magie. Mormoni dodnes nosí tzv. garmenty, což je spodní prádlo chránící nositele před nemocemi a zlem. Obřady křtu a zasvěcení probíhají i pro mrtvé. Proto zkoumají archivy a matriky a vedou největší genealogický archiv světa. Mormonská misie si připisuje úspěchy v zemích třetího světa. Jak uvádí Z. Vojtíšek¹⁹ jejich nebezpečnost není vysoká. Zmiňuje však jejich fundamentalistickou frakci, která praktikuje tzv. smíření krve, což je v podstatě rituální vražda.

Mezi pomezí skupiny se řadí i „**Obec křesťanů**“, která propojuje prvky křesťanství s naukami a obřady antických mysterií. Lze u ní vysledovat i orientální prvky. Má volnou organizaci a nevykazuje typické sektářské rysy.

Za jediné skutečné křesťany se pokládají „**Svědkové Jehovovi**“²⁰ (tento název byl přijat až v roce 1931). Jedná se o přísně celosvětově centrálně organizovanou

¹⁹ Vojtíšek, Z.: Náboženství a sekty v České republice, čas.Policista č.8. Praha 1998, str.9-10

²⁰ Vojtíšek, Z.: Náboženství a sekty v České republice, čas.Policista č.8. Praha 1998, str.13

společnost, jejímž zakladatelem byl Američan Charles Taze Russell. Typický je pro ně fundamentalismus při výkladu bible, aktivní získávání nových členů a neustálé hrozby konce světa. Při tzv. Armagedonu zemřou všichni, kdo nejsou Svědky Jehovovými.

V době totality nebyli povoleni, ale byli tolerováni, takže mohlo dojít k navýšení počtu členů. V ČR je registrováno 16000 členů, ve světě 6 milionů.

Nejčastěji se uvádí jejich odpor k přijímání a k dárčovství krve, neuctívání státních symbolů, neúcta ke svátkům (Vánoce, Velikonoce). Odmítají téměř všechny články křesťanské víry, jako: Trojice, vtělení Božího Syna, vykoupení, svátosti, posvěcující milost. Platnost Božích příkazů mají pro svědky některé publikace a časopis Strážná věž (Siónská strážná věž poprvé vyšla roku 1879). Důvodem pro vyloučení z organizace může být i pouhé čtení neschválené literatury. Velké nebezpečí spočívá v nekritickém postoji členů k jejich vůdcům. Členství ovlivňuje život celé rodiny.

Svědkové Jehovovi jsou známi svou pouliční aktivitou. K získávání nových členů je však nevede pouze láska, ale také snaha zajistit si vlastní přežití. Jak zmiňuje T. Novotný²¹, každý svědek musí strávit povinně stanovenou dobu šířením učení, navštěvováním lidí a rozdáváním časopisu Strážná věž. Jsou neodbytní a hovorní, protože se snaží naplnit časovou normu, což je ochrání před hrůzami spojenými s přicházejícím koncem světa. Na svou pouliční činnost je každý svědek velice dobře připraven. Než je mu dovoleno pracovat v terénu, musí si přesně osvojit strategii vedení rozhovoru. Má do detailu připravené své výroky a musí nastudovat předpokládané odpovědi občanů. Ve svých příručkách najde, jak jednat s ateisty, s příslušníky nových náboženských skupin nebo s lidmi vyznávajícími tradiční náboženství.

Podle vyjádření Evropského parlamentu se mezi destruktivní sekty řadí „Církev sjednocení“ (založena v roce 1954). Za Mesiáše a pokračovatele nedokončeného Kristova díla je pokládán zakladatel Sang Mjung Moon. Novými naukami nahradil podstatné prvky křesťanství. Bůh prý touží po naplnění ideálu pravé rodiny. Na své cestě byl zklamán Adamem a Evou, Ježíšem, Noemovým synem. Proto Bůh našel Moona a jeho manželku.

Novým adeptům se nejprve představí usměvaví a bezstarostní lidé. Teprve později je jim odtajňována pravá skutečnost. Moonovi se vydávají za „Pravé rodiče“

²¹ Novotný, T., Vojtíšek, Z.: Základní orientace v nových náboženských směrech. Praha 1994, str.5

a biologické rodiče označí za součást satanského systému. Svatba s partnerem je vstupním rituálem. Zpravidla bývají sezdávány páry z nestejných národů.

Moonovci při svých misích utajují pravou totožnost sekty a představují se jako pracovníci studijních center a agentur. Diskutabilní je přidělování manželského partnera, možnost rozhodovat o pracovišti a o bydlišti.

D. Lužný uvádí²², že manželé Moonovi měli od roku 1996 zákaz vstupu do západoevropských zemí pro „*Celosvětové šíření totalitární teokracie pod Korejským vlivem, která se staví proti německé demokracii, podkopávání rodiny tím, že mladí dospělí lidé opouštějí své rodiče a obětují se církvi sjednocení a vytváření špatného vlivu na mládež pomocí „manipulace mysli“ a „vymývání mozku (brainwashingu)“*“. Představitelé církve označili obvinění za nepodložená a tento krok za porušení náboženské svobody. V roce 2006 byl tento zákaz nejvyšším německým soudem zrušen. Moonisté mají dobře propracovaný systém mentální manipulace. Mimo jiné vytvářejí nezávislé organizace, které nemají na první pohled s vírou nic společného a snaží se napravit špatnou pověst a vzbudit u veřejnosti dojem záslužné a významnými lidmi podporované neziskové společnosti. Některé prameny uvádějí, že Moon je propojen s korejskou rozvědkou. V České republice má několik stovek příznivců. Ve světě jich je asi 200 000.

„**Chrámu lidu**, nebo také **Svatyně lidu**“²³ je hnutí, které bylo na svém počátku křesťanskou komunitou, avšak výsledek neměl s křesťanstvím nic společného. Mezi praktiky v této sektě patřilo i bití a pohlavní zneužívání. Veřejnost se o tomto hnutí dozvěděla díky hromadné sebevraždě roku 1978. Této hromadné sebevraždě předcházelo zavraždění kongresmana Leo J. Ryana a několika novinářů, kteří komunitu navštívili. Při jejich návštěvě se totiž našli členové komunity, kteří ji chtěli opustit. Strážníci komunity zastřelili odpadlíky, kongresmana i jeho novinářský doprovod.

Společnosti vycházející ze západního esoterismu – na území Evropy má své historické kořeny kromě křesťanství také pohanství, které přežívalo ve folkloru a silně propuklo v renesanci a v humanismu. Antika a helénismus ožívaly nejen v umění

²² http://cs.wikipedia.org/wiki/Církev_sjednocení

²³ Vojtíšek, Z.: Náboženství a sekty v České republice, čas.Policista č.8. Praha 1998, str.4

a v literatuře, ale ovlivňovaly i víru a náboženství. Tyto společnosti se snaží sladit křesťanství s evropskou mimokřesťanskou náboženskou tradicí.

V souvislosti s mytologickou postavou se tyto proudy začaly označovat jako „**hermetismus**“. Významným znakem hermetismu je jeho náboženská neutralita. Může být rozvíjen v rámci křesťanství, judaismu i nenábožensky pojmávaného panteismu, stejně tak může být přítomen i v novopohanských proudech, například v kemetismu. Jak shrnuje např. Erik Hornung²⁴, který se zaměřuje na zkoumání staroegyptských kořenů hermetismu, je veškerý hermetismus svou povahou tolerantní a prostý jakýchkoli strnulých dogmat. Součástími hermetického proudu jsou alchymie, astrologie, magie a kabala.

„**Svobodní zednáři**“ mají stejné kořeny jako hermetismus. Původ zednářů se odvozuje z cechů středověkých stavitelů chrámů. Oni svůj vznik odvozují od stavby Šalamounova chrámu (960 př.n.l.)²⁵. Sami sebe nezařazují mezi alternativní náboženské směry. Z hermetických tradic přejímají podněty pro sociální, kulturní a humanitární aktivity. Jedna část francouzské frakce zednářů vykazuje odklon od legitimní tradice a odmítá nauku o Velkém staviteli vesmíru. Tato část otevřeně i skrytě vystupuje proti některým křesťanským církvím.

V roce 1738 prohlásil papež Klement XII. (bula In Eminentí) zednářství za kacířství. Mezi zednáři však najdeme i panovníky a biskupy. K nejznámějším českým zednářům patří E. Beneš, A. Mucha, I.O.Štampach, ve světě pak W.A.Mozart.

„**Esoterní směry**“ bývají utajované nauky, obřady a meditace. Pro účast na nich je třeba zasvěcení. Důvodem zatajování je zachování výlučné příslušnosti ke skupině. Dalším důvodem může být snaha ochránit se před postihem. Esoterismus lze označit v náboženském pojetí jako skryté jádro, které je prazákadem všech současných náboženství.

Pokleslou formou západního esoterismu je „**okultismus**“ (occultus = skrytý). Jedná se o soustavu praktických činností, jejichž cílem je poznávat skryté věci a ovládat lidi i věci v okolí. V souvislosti s tím se používá také pojem magie. Okultní experimenty ukazují vládu ducha nad tělem a hmotou, potírají materialismus.

²⁴ <http://www.esoteric.msu.edu/VolumeV/Reviews/HornungReview.html>

²⁵ Srb, T.: Řád svobodných zednářů 1. Praha 2001, str.12-13

Hnutí „New age“²⁶ souhrnně označuje řadu členů, organizací, praktik a myšlenkových proudů. Sympatizanti tohoto hnutí chápou vesmír jako organický celek, v němž se vše propojuje a každá část zrcadlí všechno ostatní. V přírodě vidí polaritu, u živých tvorů vyjádřenou mužstvím a ženstvím. Meditace a rituály mají vést k rozšířenému vědomí. Toto hnutí začalo být známé koncem 60. let projevem odporu proti tradičním hodnotám (hnutí hippies).

Západní kořeny má „scientologická církev“²⁷. Scientologové připomínají orientální systém uznáváním nesmrtelnosti lidské duše, která se musí přetělovat. Systémem výchovných kurzů se snaží osvobodit duši od přetělování.

Člověk je podle scientologů duchovní bytost mimozemského původu, která sestoupila do hmoty a v průběhu minulých životů získala mnoho problémů a zapomněla na svůj božský původ. Problémy jsou odstranitelné scientologickými technologiemi.

Zájemci obvykle začínají vyplněním tzv. Oxfordského testu osobnosti. Po zpracování testu jsou lichocení a strachem manipulováni ke koupi dalších scientologických terapeutických procesů (auditingů). Scientologové bývají obviňováni z vymývání mozků (brainwashing), z používání manipulačních technik a praktik. Ve zprávě australské vlády (r.1965) se hovoří o používání hypnózy během auditingu.

Náboženský charakter scientologie bývá zpochybňován. Většinou sama sebe prezentuje jako vědu. Dianetika, kterou sekta pěstuje, však nemá s vědou, filozofií ani náboženstvím nic společného. Jedná se o libovolné, nedokázané a zdraví ohrožující nauky. Veřejné instituce demokratických zemí označily sektu za destruktivní a za vážně ohrožující společnost po stránce zdravotní, sociální a mravní. Organizace je činná v oblasti kurzů managementu a komunikace.

Z. Vojtíšek²⁸ varuje před nebezpečím vypěstování návyku na auditingy a to vyhledáváním nových problémů nebo pseudoprobémů a neustálým strachem ze zhoršení psychického stavu, který by nastal po jejich přerušení. Členové se dostávají do sociální izolace, protože rozebíráním negativních zážitků si zpravidla uvědomí, že jejich okolí na ně mělo neblahý vliv. Scientologové jsou schopni pomoci tzv.

²⁶ Vojtíšek, Z.: Náboženství a sekty v České republice, čas.Policista č.8. Praha 1998, str.6

²⁷ Vojtíšek, Z.: Náboženství a sekty v České republice, čas.Policista č.8. Praha 1998, str.11-12

²⁸ Vojtíšek, Z.: Náboženství a sekty v České republice, čas.Policista č.8. Praha 1998, str.11-12

Hubbardovy administrativní technologie získat intimní osobní údaje o ekonomicky významných lidech. Díky tomu dosahují v několika podnicích dominantní postavení.

Nebezpečné sekty s okultními kořeny se skrytě či otevřeně hlásí k „**satanismu**“. Charakteristické pro některé podoby satanismu je nabádání ke zlým činům, protest a vzdor. Satan je zpodobněním absolutní kosmické praenergie, která ničí všechny humánní a etické principy. Satanisté nemají příliš společných znaků, jednotnou posvátnou knihu ani společnou víru v reálnou existenci satana. Satanismus je spjat s židovskou a křesťanskou tradicí, je odpůrcem boha.

Rozlišujeme tři typy podle toho, proti čemu vzdoruje. Z.Vojtíšek²⁹ uvádí typ:

- **náboženský** – protestuje proti křesťanskému náboženství
- **antimorální** – protestuje proti morálce založené na tomto náboženství
- **antikulturní** – protestuje proti kulturním hodnotám křesťanské civilizace.

Kořeny satanismu sahají do starověku, kde se zachovaly určité prvky pohanských náboženství a symbolizovaly vzdor proti křesťanství. Vzdor se projevoval v lidovém čarodějnictví i jako zdroj ezoterismu.

Náboženští satanisté chápou satana jako reálně existující bytost. Vyzývají ho, provádějí rituály (včetně krvavých obětí). V roce 1969 náboženští satanisté rituálně zavraždili sedm lidí.

Antimoralisté většinou nevěří v satana jako v duchovní bytost. Vyznávají víru v člověka, která není spoután společenskými ani jinými konvencemi. Satan symbolizuje volnost a přirozenost, je původcem změny a pokroku. Mezi tento druh satanistů patří i autor Satanské bible, A. Crowley, jehož hlavní zákon zněl: „*Dělej, co chceš; to je celý zákon.*“

Antikulturní satanisté často o satanovi ani neuvažují. Satanismus je pro ně životní filozofií. Zavrhnou tradiční hodnoty krásy, mravních ideálů, dobra, života. V jejich výtvarných a literárních počinech se objevuje krev, smrt, násilí. Jejich cílem je šokovat, vzbuzovat antipatie. Nebezpečí této odnože je spatřováno v možnosti, že exhibicionistický adolescentní satanismus může přerůst do tvrdé podoby a uchylovat se ke kriminálním činům.

²⁹ Vojtíšek, Z.: Náboženství a sekty v České republice, čas.Policista č.8. Praha 1998, str.11

Je těžké posoudit, kdy se jedná o projevy satanismu a kdy jde o pedagogické, psychologické, zdravotní nebo sociologické problémy. Není možné odhadnout počet satanistů, protože tvoří nezávislé skupiny a mohou působit i jako jednotlivci.

Sekty a společnosti orientálního původu

Mezi orientální duchovní směry řadíme především náboženství, která vznikla v Indii a Číně, zejména: Mezinárodní společnost pro vědomí Kršny, Transcendentální meditace, Sri Chinmoy, Osho, Sahadža jóga, Bahá'í.³⁰

I. O. Štampach³¹ varuje před možností degenerace konzervativně laděných orientálních duchovních proudů ve fundamentalismus, a to speciálně v západních poměrech.

Sekty a společnosti orientálního původu vycházejí nejčastěji z hinduismu a islámu. K novým náboženským směrům s kořeny v islámu patří **Bahá'í**. Ctí různé proroky, uznává hierarchicky uspořádaný vesmír a nesmrtelnost člověka. Obět' a milost hrají jinou roli než v křesťanství.

Známostou školou náboženské praxe v hinduismu je jóga. Jóga překročila hranice hinduismu a vstoupila do některých směrů v buddhismu.. Integrální jóga **Sri Chinmoy** hlásá spojení umění, sportu a duchovních technik. Cílem je dovést člověka k sebeuvědomění jako k poslednímu stadiu lidské evoluce. Zdůrazňuje, že věčnou jednotu s Nejvyšším zažije žák prostřednictvím lásky, oddanosti a bezpodmínečného odevzdání. Při uměleckých činnostech nemá být zapojována mysl, ale zdroj tvořivosti se nachází v meditaci.

Příslušníky bývají mladí vysokoškolsky vzdělaní lidé s uměleckými sklony. Nejsou neteční k otázkám harmonie a míru. Nebezpečí je spatřováno v oddanosti a ve fascinaci duchovní osobností Sri Aurobinda.

Z Indického náboženství vychází „**Jóga v denním životě**“. Jedná se o systém sloužící k pěstování fyzického, mentálního, sociálního a duchovního zdraví.

³⁰ <http://cpons.webpark.cz/hlavdata.htm#orient>

³¹ Štampach, I.O.: Náboženství v dialogu. Praha 1998, str.171

Z. Vojtíšek³² uvádí osm stupňů na namáhavé cestě životem. Dva z nich jsou etické a patří do nich např. zásada neubližování živým tvorům, pravdivost, tělesná a duchovní čistota. Třetím stupněm jsou fyzická cvičení, která podporují správné fungování mysli. Čtvrtý stupeň tvoří ovládání dechu. Další stupně spočívají ve schopnosti odpoutání mysli od rušivých vlivů, schopnost koncentrace na jediný předmět. Předposledním stupněm je meditace. Nejvyšším stupněm je pohroužení, při kterém jogín dochází k blaženosti poznání jednoty s božstvím.

Za zneužití jógy se pokládá meditační technika „**transcendentální meditace**“. Jedná se o sektu, která se neotevře zcela na počátku, ale rozkrývá se postupně. Praxe začíná rituálem, při němž je vzýváno božstvo a jsou mu přinášeny oběti. Adept musí meditativně opakovat mantru, což může vést k psychologickým i k fyziologickým změnám. Znalci hinduismu hodnotí zadávané mantry jako temné, s démonickými aspekty hinduistických božstev. Po delší době se projevuje negativní efekt manter v podobě halucinací, úzkosti, omezení komunikace vně sekty.

Pokusem přesadit do Evropy hinduismus bez zvláštního přizpůsobování je hnutí „**Haré Kršna**“. Uctívá indického boha Višnu v Kršnovi, což je jedno z jeho vtělení. Kršnovi příznivci zpívají mahámantru a tím projevují oddanost. Vedou asketický jednoduchý život. Žijí v chrámech a na farmách, vstávají kolem čtvrté hodiny, provádějí pravidelné ranní obřady buzení, mytí a krmení božstev, společně uctívají Kršnu. Zastávají názor, že duše se bude v hmotném světě převtělovat tak dlouho, dokud nedovede svůj život k dokonalosti. Denně tvrdě pracují, ale žijí se velmi skromně - žijí jako vegetariáni. Kršnovi stoupenci mají přísný zákaz požívání drog, nesmí provozovat hazardní hry. Nepěstuje se ani sex mimo manželství a mimo záměr zplodit potomka (ne všichni příznivci jsou takto ortodoxní).³³

Prostý život si okořeňují hlubokým duchovním poznáním a přibližováním Kršnovi zpěvem mahámantry (denně se doporučuje ji přezpívat nebo přeříkat 1728krát). Jedná se o mírumilovné osoby. Nebezpečí je spatřováno v častém opakování mahámantry, což může ohrozit psychickou rovnováhu jedinců. Izolovaný komunitní život není ideální pro děti oddaných. Ve světě zřizují pro své děti soukromá školská zařízení, u nás však nebyl jejich provoz povolen.

³² Vojtíšek, Z.: Náboženství a sekty v České republice, čas.Policista č.8. Praha 1998, str.12

³³ Vojtíšek, Z.: Netradiční náboženství u nás. Praha 1998, str. 48-49

Další sektářskou verzi hinduismu představuje „**Bhagawanovo hnutí**“, podle nějž se člověk zbavuje vlastního já aktivním uvolněním agresivního a sexuálního pudu. Světcem v hinduistickém smyslu byl podle tohoto učení Adolf Hitler.

Speciálně v budhistickém prostředí postrádá smysl označení sekta a spíše se operuje s pojmem škola. Budhismus totiž svou povahou vylučuje sektářství, neuchytil se zde fundamentalismus, fanatismus, přehnaná emocionalita. V tomto prostředí nikdo neočekává okamžité výsledky při vynaložení minima úsilí.

Buddhistické božstvo je, na rozdíl od teistického, považováno za smrtelné a nevědomé bytosti. Od lidí se toto božstvo odlišuje krásou, schopnostmi a délkou života. Buddhismus nedefinuje boha jako pojem. Postojem k duši zastávají místo na opačné straně spektra než většina ostatních náboženství. Popírají tvrzení, že duše se rodí s tělem, ale po smrti přetrvává. Popírají však i tvrzení, že duše se rodí s tělem a po smrti zaniká.

V roce 1995 se svět dozvěděl o existenci sekty **Óm šinrikjó**.³⁴ Sekta sama se hlásí k buddhismu, ale lze u ní vysledovat i hinduistické prvky. Organizace sekty je přísně hierarchická. Neposlušnost bývá tvrdě potírána (zastavení přísunu jídla, aplikace neznámých tekutin do žil, separace). Členové žijí v komunitě, musí přerušit styky s okolním světem a odevzdávají veškerý majetek. Sarinový útok v metru měl pravděpodobně nastartovat světovou válku, s níž by nastal konec světa a tím by se vyplnilo proroctví.

B. Wilson³⁵ člení sekty na skupiny, které zaujímají ke světu negativní postoj, na skupiny neutrální a na skupiny, které se snaží svět vylepšit.

- **Sekty s negativním postojem ke světu** – chtějí ochránit před zvráceným systémem světa. Své věřící obvykle oddělují od společnosti (např. do komutních systémů). Mezi tyto skupiny patří Boží děti, Haré Kršna, Kristova rodina, Alamova křesťanská nadace, Církev Armagedonu.
- **Sekty s netečným přístupem ke světu** – tolerují nevěřící společnost, ale ve svých členech podporují snahy o vedení čistšího duchovnějšiho života. Členové těchto skupin obvykle nezřizují separované komunitní systémy,

³⁴ Vojtíšek, Z.: Náboženství a sekty v České republice, čas.Policista č.8. Praha 1998, str.5

³⁵ Enroth, R.: Průvodce sektami a novými náboženstvími. Praha 1994, str. 19-20

ale stýkají se především se členy své sekty. Mezi takové skupiny patří např. Mezinárodní cesta, Obecenství sebeuvědomění, Církev sjednocení.

- ***Sekty snažící se vylepšit svět*** – cíleně se snaží posílit své potěšení z účasti na životě širší společnosti. Jejich nejvyšším cílem je však proměna a snaha o sebezlepšení. Mezi tyto skupiny patří Scientologická církev, Transcendentální meditace, Lifespring a PSI World.

Zjišťujeme, že problém nastává nejen při snaze definovat sektu, či nové náboženské hnutí, ale i při pokusech rozdělit je podle jednotného klasifikačního systému. Při snaze o kategorizaci vždy narazíme na problém a všechny pokusy o výčet rysů (znaků), typických pro sekty, nejsou vyčerpávající a nelze je použít celoplošně pro všechny sekty.

3.5 Psychologie náboženství

3.5.1 Formy náboženských prožitků

Níže zmiňované formy nepatří výhradně mezi náboženské prožitky, vyskytují se v různých oblastech lidské činnosti a v různých společnostech. V náboženských hnutích se však tyto formy stávají častými oblastmi zájmu. Každé hnutí může preferovat jiné uspořádání, tzn. že upřednostňovaná hodnota u jednoho hnutí může být v jiném uskupení odsouvána na samou periferii.

Následující výčet je uváděn s vědomím, že se nábožensky založený člověk může ocitnout v situaci, kterou nelze zjednodušeně popsat obecnými pojmy.

Fenomenolog náboženství Friedrich Heiler rozlišuje osm základních náboženských prožitků:³⁶

- ✓ **Úcta** – přirozeným projevem v náboženství je pokleknutí manifestující strach, obdiv, úctu, odevzdanost a touhu.
- ✓ **Strach, úzkost** – se dostavuje, pokud se z úcty vytratí obdiv a touha. Modernímu člověku je bližší úzkost. Antonymem ke strachu je pocit bezpečí,

³⁶ Říčan, P.: Psychologie náboženství a spirituality. Praha 2007, str. 55-56

který patří k základním potřebám, jež si jedinec zpočátku uspokojuje v nukleárních rodinných vztazích.

- ✓ **Víra a důvěra** – patří mezi pilíře náboženství. Věřící dokazuje věrnost, statečnost a odvahu v každodenním životě.
- ✓ **Naděje** – je forma víry směřující do budoucna. Posiluje věřícího v jeho cestě životem.
- ✓ **Láska** – v pojetí duchovním i fyzickém.
- ✓ **Pokoj** – stav vnitřní rovnováhy založený na víře, naději a lásce.
- ✓ **Radost** – potěšení, uspokojení.
- ✓ **Nutkní sdílet se** – tato forma se v nových náboženských hnutích liší (nově získaný věřící může být oporou víry, nebo prostředkem k dosažení spásy).

Psycholog Pavel Říčan rozšiřuje základní formy náboženských prožitků o dvanáct dalších:³⁷

- ✓ **Pokora** – pohybující se mezi dvěma póly- radostnou důvěrou a naprostou ponížeností. Věřící si uvědomuje a prožívá svoji bezvýznamnost v porovnání s mocí a dokonalostí božského panovníka.
- ✓ **Svoboda**
- ✓ **Vděčnost** – často se jedná o krátkodobý intenzivní cit.
- ✓ **Inspirace** – vnuknutí, nápad, podnět. U hlubokého prožitku hovoříme o „zjevení“.
- ✓ **Subjektivní jistota** – pocit, že to, co činím, činím správně (některá nová náboženská hnutí vydávají jakési manuály, jak se zachovat v určitých situacích, křesťané nacházejí jistotu v pocitu vnitřního pokoje).
- ✓ **Zkušenost vyslyšené modlitby** – zvláště v krátkém časovém úseku, upevňuje pocit víry v boží existenci. Nevyslyšená modlitba evokuje pocit odmítnutí.
- ✓ **Smysl života** – je mnohem důležitější než dílčí cíle. Smyslem života se zabývali Jung, Frankl nebo Bělohradský. Podle Frankla³⁸ je náboženství jedním ze způsobů nacházení osobního smyslu života jedince.
- ✓ **Čistota** – se projevuje v „čistém svědomí“. Pošpiněné, potřísněné svědomí může procházet očistnými rituály.

³⁷ Říčan, P.: Psychologie náboženství a spirituality. Praha 2007, str. 57-60

³⁸ Říčan, P.: Psychologie náboženství a spirituality. Praha 2007, str. 59

- ✓ **Pravda** – náboženské zaujetí pravdou bývá velmi silné (viz např. Hus, T. G. Masaryk).
- ✓ **Touha po osobní dokonalosti** – v psychologii bývá zdůvodňována přirozenou potřebou uznání, příp. potvrzení jedinečnosti.
- ✓ **Hněv, Svatý hněv, Svatá válka** – psychologie si všímá zvláště citů, které prožívá bojovník v průběhu akce (nepřítele považuje za démona). Jak uvádí P. Říčan „*psychopatologizovat či sociopatologizovat bin Ládinovy teroristy jako zvrhlíky či lidi pohrdající životem apod. je vědecky hrubě nesprávné (a ostatně i politicky naivní)*“.³⁹
- ✓ **Dojem, že někdo je přítomen** – není v jádru spirituální, ale může se jím stát, pokud jej tak věřící akceptuje.

3. 5. 2 Náboženství a psychopatologie

Duševní poruchy se někdy projevují náboženským jednáním a prožíváním – a naopak – určitý způsob náboženského života a náboženské výchovy může vést k duševním poruchám rozličných stupňů. V souvislosti se vstupem členů do nových náboženských hnutí se nabízí otázka, zda jsou religiózní lidé duševně zdraví, zdravější než běžná populace, nebo naopak. Je třeba brát na zřetel fakt, že k náboženství inklinují lidé s různými duševními problémy (včetně psychiatrických pacientů). Jejich stav se může díky zapojení do náboženských skupin zlepšovat. Naprostá většina náboženských skupin se nezavírá ani členům s psychickými problémy, poskytuje oporu a porozumění.

Podle závěrů výzkumu amerických vědců Dr. Harolda Koeniga a Larsona se religiózní lidé vyznačují menší úzkostností a depresivitou, bývají šťastnější a častěji nalézají smysl svého života, méně užívají omamné a psychotropní látky, méně často než běžná populace páchají sebevraždy.⁴⁰ Na druhou stranu existují i náboženská hnutí a uskupení, která jsou nebezpečná duševnímu zdraví.

³⁹ Říčan, P.: Psychologie náboženství a spirituality. Praha 2007, str. 61

⁴⁰ Říčan, P.: Psychologie náboženství. Praha 2002, str. 124

S patologickými faktory může být spojena i příliš neúprosná, striktní výchova v rodině, která v dítěti pěstuje nezdravý pocit viny, neposkytuje mu uspokojování potřeby uznání, izoluje ho od pozitivních životních příležitostí.

Velice zajímavým aspektem je i boj s depresí prostřednictvím náboženství. Pacient ovlivněný náboženstvím označuje svoje viny a nemoc chápe jako trest, po němž má následovat odpuštění. Samotné kognitivní zdůvodnění může vést k přechodnému zlepšení. Při těžší depresi bývá pacient přesvědčen, že jej Bůh zavrhl.

Řešení deprese pomocí náboženské skupiny může motivovaného člověka vést k seznámení s hodnotnými myšlenkami, k osvojení strategie řešení problémů. Prožité utrpení jej může činit empaticky vnímavým k utrpení jiných. S depresí se někdy střídají i manické stavy, vyznačující se povznesenou náladou, vyšší sebedůvěrou a nápadnou aktivitou. Takový jedinec nabývá dojmu, že je pověřen náboženským posláním.

Pocitu vyvolení od Boha podléhají i pacienti se schizofrenním onemocněním v případech, že byli nábožensky vychováni. Při tvorbě halucinací a bludů používají výjevy z Bible. Podceňování hodnoty vlastní osoby, pochyby o vlastní hodnotě bývají častým projevem psychických poruch různého stupně. Postižený tyto pocity vztahuje i na své blízké. Mechanismus iradiace tak vede k podceňování náboženské skupiny a k pochybnostem o jejím učení.

Jako spojenou nádobu s pocity méněcennosti můžeme označit přehnanou sebedůvěru a nadhodnocování sebe sama. Jedná se o nevědomou obranu proti těmto pocitům. Při patřičných schopnostech se takový nemocný může stát i náboženským narcistickým vůdcem. Bývá uznáván jako náboženský guru. Ostatní se s ním identifikují, přestože je jeho sebejistota falešná.

Pavel Říčan uvádí konkrétní rizikové faktory:

- Eklesiogenní poruchy – část sexuálních poruch má svůj původ v rodinné výchově, která pojímá sexualitu jako tabu
- Neúměrné fyzické tresty – mají neblahý efekt na volní jednání dítěte. Reakce na takovou výchovu se pohybují od apatie k agresi.
- Sociálněpsychologické ghetto – děti jsou vychovávány izolovaně od svých vrstevníků k odstupu od většinové společnosti (jedná se o tzv.

disociované rodiny). Jedná se o živnou půdu pro rozvoj neuróz a poruch osobnosti.⁴¹

3. 5. 3 Náboženství jako psychoterapie

Psycholog Carl Gustav Jung ve své řeči k anglickým lékařům pronesl:

„Není to hra se slovy, nazývám-li náboženství psychoterapeutickým systémem. Je to nejpropracovanější systém a je za ním velká praktická pravda. Mám rozsáhlou klientelu a tam, kde žiji, jsme prakticky obklopeni katolíky, ale během posledních třiceti let jsem neměl mezi svými pacienty více než asi šest praktikujících katolíků. Naprostá většina byli protestanti a židé...Katolická církev, zejména se svým přísným systémem zpovědi a svým usměrňováním svědomí, je terapeutická instituce. Myslím, že je naprosto správné užívat těchto terapeutických institucí, které nám dala historie.“⁴²

Základní náboženské a psychoterapeutické cíle prolínají. Cílem psychoterapie je duševní rovnováha. Cílem náboženství je spása, vnitřní klid, harmonie, sebepoznání, empatie...

Náboženství dává současnému chaotickému světu řád, který je nutno dodržovat. Řád nabízí vysvobození ze zmatků dnešní doby. Dodržování řádu je odměňováno, nedodržování se trestá. Zde je možné najít paralelu s psychoterapeutickými zásadami.

Podle P. Řičana moderní skupinová psychoterapie napodobuje dávno existující malé náboženské skupiny. Malé náboženské skupiny poskytují podobné možnosti jako skupiny stejně postižených spolupacientů při psychoterapii. Vzájemné poznání usnadňuje sebepoznání a řízená interakce nacvičuje reakce v rozličných sociálních situacích.⁴³

Prostředkem psychoterapie v práci s rigidními patologickými strukturami jsou prožitky maximální intenzity. Náboženský ekvivalent je spatřován v exorcismu⁴⁴ (jedná se o úkon, jímž se z posedlých lidí vyhání ďábel nebo jiné zlé síly). Psychoanalytická

⁴¹ Řičan, P.: Psychologie náboženství. Praha 2002, str. 129

⁴² Řičan, P.: Psychologie náboženství. Praha 2002, str. 131

⁴³ Řičan, P.: Psychologie náboženství. Praha 2002, str. 131

⁴⁴ Kolektiv autorů: Akademický slovník cizích slov. Praha 1998, str.212

katarze má obdobu v individuální nebo ve skupinové zpovědi. Terapeuticky očištnější bývá citově působivější skupinová zpověď.

Dalším styčným bodem jsou rituály. Náboženství nabízí celou škálu vyzkoušených očištných rituálů, ověřených celými generacemi. Psychoterapeut ve vztahu s pacientem počítá s přenosem a dokáže jej využít. K přenosu může dojít i mezi věřícím a vedoucím náboženské skupiny.

3. 5. 4 Příčiny vstupu do nové náboženské skupiny

Mladí lidé, kteří mají potřebu duchovního života a hledají svoji duchovní identitu, necítí uzavřené a radikální náboženské skupiny jako ohrožující. Naopak u velkých církví jim může vadit formálnost členství, způsob obřadů, zakotvení a konformita ve společnosti. Dospívající zpravidla akceptují novinky, které je patřičným způsobem osloví (často v rozporu s výchovnými snahami rodičů). Mladí lidé nejsou natolik zkušení, aby si dokázali uvědomit rizika a aby rozpoznali negativní signály (omezení soukromí, kontaktů s rodinou a přáteli, nárok na absolutní podřízenost a oddanost), nebo se jim to vše zdá malicherné ve srovnání s velkým ideálem, obsaženým v učení sekty.

Důvod ke vstupu do náboženské skupiny může spočívat v osobnostním zaměření jedince, může být projevem potřeby něco získat, něčeho dosáhnout, rozšířit zkušenosti a možnosti, případně může být projevem úniku od neuspokojivé reality.⁴⁵ Motivem pro vstup do náboženské skupiny, projevujícím se v různých vývojových fázích, je potřeba transcendentního zakotvení života. Takto zaměřeni lidé jsou ochotni přijmout učení, které se neomezuje pouze na přítomnost a materiální hodnoty. Tato pohnutka může být posílena aktuálně dominantní společenskou tendencí ke zdůraznění konzumu.

Základem je potřeba přesahu přítomnosti, snaha o získání trvalých hodnot, jistých a nezpochybnitelných aktuálními výkyvy. Takto vyladění jedinci jsou empatičtí k informacím o této oblasti a pozitivně reagují. Většina takových lidí ještě před vstupem

⁴⁵ Vágnerová, M.: Psychologie pro pomáhající profese. Praha 2004, str.702

do náboženské skupiny připouštěla duchovní rozměr, nepovažovala se za ateisty a měla zájem o náboženství. Někteří z nich nenalezli subjektivně uspokojující odpovědi u tradičních církví.

Transcendentní smysl života je obsažen i v učení tradičních církví, ty však odpovídajícím způsobem neoslovují právě mladé lidi.

Příčin vstupu do náboženských hnutí můžeme vyjmenovat několik. Vykazují individuální odlišnosti, liší se také kvalitativně a kvantitativně. P. Říčan⁴⁶, M. Vágnerová⁴⁷ a Z. Vojtíšek⁴⁸ zmiňují jako příčiny následující potřeby:

- ✓ **Jistota a řád** – zvýšená potřeba jistoty je reakcí na neschopnost zvládat vlastní svobodu, která se jeví jako ohrožující, nebo na selhání v určitých sociálních rolích, na zátěžové situace. V tomto případě se může jednat o adolescenta i o dospělého člověka, který se nedokáže vyrovnat se svou situací. Můžeme rozlišit emoční jistotu, která je podmíněna přijetím určitou skupinou a jistotu kognitivní, kterou uspokojuje jednoznačně platné učení, ze kterého vyplývají jasná morální pravidla. Není třeba nad ním uvažovat, protože je nezpochybnitelné, tzn. platí za všech okolností a je srozumitelné. Představuje řád, který slouží k orientaci ve světě i v oblasti vlastních činů. Umožňuje rozlišovat co je žádoucí a co nežádoucí, projevuje se i ve vztahu k morální orientaci. Náboženské skupiny uspokojují potřebu jistoty svými dogmaty a přísnými pravidly života, mnohdy na úkor dalších potřeb.
- ✓ **Autorita** – opět vyjadřuje nechuť k nejistotě, potřebu být veden a tendenci zbavit se zodpovědnosti za svá rozhodnutí. Trvalou a nezpochybnitelnou autoritou je Bůh, jehož roli může do určité míry přebírat i vůdce skupiny, který rozhoduje o ostatních, ale také za ně přebírá zodpovědnost. (případný únik od rodičovské autority k autoritě vůdce náboženské skupiny naznačuje, že se dospívající snaží osamostatnit, ale dosud není schopen přijmout nezávislost a s ní spojenou odpovědnost). Bezvýhradná poslušnost, naprosté respektování norem a požadavků sekty je odměněno skupinovou identitou.

⁴⁶ Říčan, P.: Psychologie náboženství. Praha 2002, str. 53

⁴⁷ Vágnerová, M.: Psychologie pro pomáhající profese. Praha 2004, str. 703-705

⁴⁸ Vojtíšek, Z.: Netradiční náboženství u nás. Praha 1998, str. 137

- ✓ **Oddanost** – lze odvodit snahu být vázán k něčemu, co má takovou hodnotu, aby stálo za to být jí oddán. Taková vazba slouží jako zdroj jistoty a bezpečí. Způsob jejího uspokojení je různý, ale o její význam je nezpochybnitelný.
- ✓ **Seberealizace** – člověku s nízkým sebevědomím může vyhovovat potvrzení vlastní důležitosti a privilegovanosti, které nová náboženská skupina poskytuje. Jako zdroj sebejistoty a kladného sebepojetí slouží sounáležitost s lidmi, kteří se zpočátku jeví jako obdivuhodní. Učení náboženské skupiny bývá podáváno jako jediné správné, a tak u členů posiluje pocit vyššího osobního významu než mají „nečlenové“. Přesvědčení o nadřazenosti umožňuje lépe snášet strádání, ale také izoluje od většinové společnosti.
- ✓ **Protest** – členství v náboženské skupině může symbolizovat protest, potřebu úniku, tendenci poznat něco jiného. Prvotním motivem může být i prostá zvědavost, snaha experimentovat. Pro mládež je přitažlivá skupina, která je společensky odmítaná, škodlivá, nežádoucí. Členství v takové skupině vyjadřuje protest proti klasické společnosti, snahu odlišit se od většiny. Sama skutečnost, že je skupina nežádoucí, uspokojuje potřebu společenské antiidentifikace.
- ✓ **Reakce na životní zátěž** – členství v náboženské skupině nabízí řešení dosavadní krize, změnu postojů, přehodnocení situace. Nabízená nová alternativa bývá lákavější než dosavadní problémy.
- ✓ **Psychické dispozice** – v povědomí mnoha lidí je zakořeněna představa, že lidé zvýšeně citliví, emočně labilní, introverti mají predispozice k náboženskému prožívání. Tento názor je však příliš šablonovitý a nejednoznačný.
- ✓ **Sociální vymezení** – náboženství poskytuje jedinci krom duchovních hodnot i jistotu příslušnosti k sociální skupině, která slouží jako opora identity. Člen sdílí prožitky a zkušenosti s ostatními (např. obřady, rituály), emoční přijetí do skupiny hraje důležitou roli v sebepojetí osobnosti.
- ✓ **Intenzivní a autentický prožitek** – člověk touží po změně stereotypu a šedi každodenního života. Zvláště mladí lidé na takovou motivaci slyší. Podle M. Vágnerové se předpokládá, že tendence ke spiritualitě, která by byla

nezávazná a zároveň poskytovala žádoucí emoční prožitky, je v současnosti silná a vede k odklonu od tradičních křesťanských náboženství.⁴⁹

O zdařilou kategorizaci příčin vstupu do sekt se pokusil tým olomouckého Centra pro prevenci v oblasti náboženských sekt. Uvádí přehled nejdůležitějších potřeb člověka a možností sekt.⁵⁰

Tabulka č. 1 – Přehled nejdůležitějších potřeb člověka a možností sekt

	POTŘEBA	NABÍDKA
1.	NĚKAM PATŘIT (společenství, kolektiv)	přátelství, dokonalé vztahy
2.	UZNÁNÍ	lichocení, obdiv
3.	NEODPOVÍDAT PLNĚ ZA SVÁ ROZHODNUTÍ	jasné vedení, šablony
4.	ALTRUISMU	služba, podíl na záchraně světa
5.	ZALOŽIT KVALITNÍ RODINU	zaručené recepty na dokonalou rod.
6.	POZNÁNÍ, VZDĚLÁNÍ	studium, kurzy, meditace, vyšší vědomí
7.	ZDRAVÉHO ŽIVOTA	život v souladu s přírodou
8.	TOUHA PO MOCI	možnost růstu v hierarchii sekty
9.	OVLIVNIT OSUD VE SVŮJ PROSPĚCH	metody a techniky jeho ovládání
10.	ORIENTACE V MAGIČNU, ZÁHADY	možnost prožít, porozumět, ovládat je
11.	ZASLOUŽIT SI SVÉ SPASENÍ	úkoly (plnění=zdálavlivá jistota)
12.	HLEDÁNÍ SMYSLU ŽIVOTA	konkrétní a konečné naplnění potřeby
13.	ZBAVIT SE STEREOTYPU, KONZUMU	alternativní životní styl

Tabulka zobrazuje, jaké přirozené lidské potřeby mohou být zneužity. Ve svém členění pak uvádějí i další čtyři možnosti zneužití případného nového člena:

- 1) Zneužití momentální situace člověka** – zneužívají akutní i chronické potíže člověka. Sekty jsou schopny ovlivňovat člověka zasaženého rodinnou tragédií, nemocí, rozvodem, ztrátou zaměstnání, děti z dysfunkčních nebo afunkčních rodin.

⁴⁹ Vágnerová, M.: Psychologie pro pomáhající profese. Praha 2004, str.706

⁵⁰ <http://cpons.webpark.cz/priciny.htm>

- 2) **Zneužití náboženskosti člověka** – sekty jsou si vědomy přirozeného sklonu člověka k náboženskosti a jsou schopny jej zneužít. Dle doktora P. Remeše sekty „*parazituji na přirozené náboženskosti člověka*“.
- 3) **Zneužití sugestibility člověka** (jedince, příp. skupiny) – přestože je každý člověk sugestibilní, míra této vlastnosti vykazuje individuální odlišnosti. Lidé vysoce sugestibilní jsou snadněji psychicky manipulovatelní.
- 4) **Zneužití biologických faktorů** - využívá fyziologie mozku.⁵¹

3. 5. 5 Mentální patologie před vstupem do sekty

J. M. Abgrall dělí mentální patologii před vstupem do sekty na dva základní pododdíly, a to na pozici gurua a na pozici stoupence.⁵²

U gurua identifikuje paranoi (schopnost fabulovat), hypertrofii Já (nekritické nadhodnocování), falešnost úsudku, psychorigiditu (guru má vždy a ve všem pravdu, omylní jsou ti druzí), delirické struktury (obtěžně odděluje realitu od fikce), mystickou zkušenost (je obtížné najít hranici mezi opravdovou zkušeností a psychickým onemocněním), znepokojivou podivnost (tento Freudův pojem dále řešili i moderní autoři se snahou o jejich systemizaci), předpsychotickou zkušenost, systemizovaná deliria (delirické přesvědčení se opírá o halucinační a megalomaničké vzory), psychopatii (páchání nemorálních až kriminálních činů, perverze).

⁵¹ <http://cpons.webpark.cz/priciny.htm>

⁵² Abgrall, J.M.: Mechanismus sekt. Praha 1999, str.183

3. 5. 6 Počátky závislosti na náboženské skupině

Závislost na náboženském hnutí vzniká nenápadně a plíživě. Odborná literatura (M. Vágnerová⁵³, K. Porterfieldová⁵⁴, S. Hassan⁵⁵) uvádí šest fází, které označuje jako mezníky proměny osobnosti:

- 1) Prvním předpokladem je vhodné psychické vyladění, které může být důsledkem osobních problémů, pocitů nejistoty, méněcennosti, vztahových potíží, neúspěchů, hledání přijatelného smyslu života. Silněji než jakákoliv jiná forma seznámení s učením působí osobní kontakt se členy skupiny. Členové skupiny působí při prvním setkání upřímně, šťastně, vyrovnaně a příjemně, takže jsou vnímáni jako přijatelné vzory identifikace. Zosobňují učení, které je jejich přičiněním jakoby mimoděk přijímáno. Oslovený člověk by je rád napodobil. Po prvotním kontaktu následuje proces systematického zpracování potenciálních zájemců, který můžeme označit jako psychickou manipulaci. Z pohledu sociální psychologie se jedná o proces učení, působící na kognitivní, emotivní i konativní aspekty lidské psychiky a vede k proměně osobnosti manipulovaného jedince, ke změně v jednání, uvažování, prožívání. Manipulátor je považován za přítele, těší se důvěře, že jeho konání má dobrý úmysl. Manipulovaný si díky nezkušenosti neuvědomuje, že ztrácí možnost kontroly a je přesvědčen o vlastní neovlivnitelnosti a nezranitelnosti. Náboženská skupina v této fázi pracuje s pozitivními emocemi.
- 2) V této fázi se k pozitivním emocím cíleně přiřazují emoce opačné. Uváděný kontrast má za cíl zpochybnit vztahy vůči většinové společnosti, narušit vazby s blízkými lidmi a suplovat je náboženskou skupinou. Vše podněcuje člověka k členství ve skupině. Při přesvědčování dochází k úmyslné aktivizaci pozitivních citových prožitků a k posilování negativních citů ve vztahu k okolí.
- 3) Rozhodnutí pro vstup do náboženské skupiny s sebou přináší celkovou změnu psychosociálních charakteristik, v některých případech i opuštění stávajícího sociálního zázemí, přijetí nové sociální role (někdy i za cenu opuštění některé

⁵³ Vágnerová, M.: Psychologie pro pomáhající profese. Praha 2004, str. 714-724

⁵⁴ Porterfieldová, K.: O sektách. Praha 1997, str. 78

⁵⁵ Hassan, S.: Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů. Brno 1994, str. 85-87

z dosavadních sociálních rolí). Začátek nového života tak mnohdy přináší alespoň symbolické skoncování s dosavadním způsobem života. K potvrzení nové role většinou slouží rituál. Zážitek z rituálu posiluje vědomí sounáležitosti se skupinou, vymezuje jasnou hranici mezi starým a novým způsobem života. Nový způsob je chápán jako jediný správný. Po absolvování rituálu je život striktně určován pravidly skupiny, vyžaduje se loajalita a poslušnost (v případě potřeby dochází k posilování dalšími rituály). Prvotní nadšení pozvolna pohasíná a nová uspokojení již nepřicházejí rychle a samozřejmě. Kladné hodnocení následuje pouze po splnění požadavků. V této fázi se také objevuje kritika, kárání a sankce. Je vyžadováno absolutní přijetí učení skupiny a přijetí osobnosti jejího vůdce.

- 4) Skutečným mezníkem je období identifikace s duchovním vůdcem skupiny. Učení skupiny je přijato jako jediné správné a nadřazené všem ostatním hodnotám a vztahům. Jiné názory nejsou přípustné. Podřízenost skupině však neznamena podřízenost vůči jiným lidem. Zde se chová odlišně než dříve, je nadřazený, ví, že jeho víra z něj činí bytost výlučnou a privilegovanou. Změna identity s sebou přináší i závislost na skupině, nekritičnost k jejímu učení. Důsledkem může být ztráta samostatnosti uvažování (po určité době ztratí schopnost rozhodnout se i v bezvýznamných maličkostech). Takoví lidé se vzdalují odpovědnosti za vlastní jednání. K deformaci dochází i v oblasti citového prožívání. Dochází k negativnímu podmiňování spontánních jevů. Jestliže člen prožívá něco jiného, než co je považováno za odpovídající, je trestán. Neustávající tlak na psychiku vede ke ztrátě schopnosti spontánního emočního prožívání a k obtížím ve vlastních emocích i v jejich kontrole.
- 5) Enormní citová zátěž a mizivá pozitivní stimulace logicky vedou k nespokojenosti, k pochybnostem o správnosti učení. Notnou měrou přispívá i prohlédnutí, že mezi hlášaným a skutečným životem vedoucích členů skupiny je rozpor. V počátku se člen snaží takové pochybnosti rozumově potlačit a cítí se za ně vinen. Vlny pesimismu bývají vystřídány optimismem, ale intervaly se mění ve prospěch pesimistických náhledů. V takové situaci člověk reaguje rezignací, podřízením, nebo snahou o změnu. Změnou může být snaha

o transformaci poměrů ve skupině. Takové pokusy však nejsou žádány a člen bývá trestán, vyloučen, případně odejde sám.

- 6) Častou příčinou odchodu ze skupiny je celkové znechucení, vyčerpání, syndrom vyhoření. J. M. Abgrall⁵⁶ uvádí, že ve scientologické církvi dlouhodobě zůstává pouze 5 - 10 % členů, ostatní odcházejí, nebo jsou vyloučeni. K vyloučení dochází u členů, kteří se kučení sekty nestaví nekriticky, pochybují, kladou zbytečné otázky, plně se nepodřizují pravidlům, případně působí jiné komplikace. Skupina může členovi bránit v odchodu násilím nebo vyvíjí tlak, který má podobu zavržení, prokletí. Dochází k ústním i písemným formám vyhrožování. Nátlak je sám o sobě stresujícím faktorem, jenž ztěžuje vyrovnávání s problémem i zpětnou adaptaci na život mimo skupinu. Jako cíl svého nátlaku si skupiny volí nerozhodné členy. Problémy bývalých členů obvykle odchodem ze skupiny nekončí, ale přetrvávají v závislosti na intenzitě ovlivnění jedince, na stupni izolovanosti a na době, po kterou ve skupině pobýval. Pomocnou ruku zde mohou podávat psychoterapeuti. Mezi problémy bývalých členů patří:

- ✓ poruchy emočního prožívání a poznávacích procesů
- ✓ nápadné chování
- ✓ psychosomatické obtíže
- ✓ přetrvávající potřeba víry⁵⁷

⁵⁶ Abgrall, J.M.: Mechanismus sekt. Praha 1999, str.83

⁵⁷ Vágnerová, M.: Psychologie pro pomáhající profese. Praha 2004, str.714-722

4. Nová náboženská hnutí

Vznik, občas i zánik, náboženství, jsou historicky známé jevy. S rozpoznáním vzniku nového náboženství může nastat problém, protože někdy nelze rozlišit, zda jde o reformní změnu uvnitř náboženského systému, nebo jestli vzniklo náboženství nové. Každé historicky známé náboženství bylo v určité době historického vývoje chápáno jako nové. Odborná literatura zmiňuje kromě historicky doložených náboženství i náboženství primitivních kultur (nazývaná též jako archaická náboženství, prehistorická náboženství, náboženství neliterárních kultur).⁵⁸

Důvodem vzniku nových náboženských hnutí je uvědomění, že vyznávané náboženské ideje nedostačují. Nespokojenost bývá následována normami a způsoby jednání vedoucí ke konfliktu s většinovou společností, která svůj odmítavý postoj k novostem označuje pojmem sekta. Rozpory přerůstají z rodiny na veřejnost a objevují se i v právní rovině.⁵⁹

Dvojice autorů D. Václavík a D. Lužný charakterizuje novost ve spojení s religiozitou následovně: „*Nové formy religiozity vznikají v podstatně odlišném sociokulturním kontextu, než působily všechny její historicky minulé formy, a to v kontextu moderního, pro některé již postmoderního světa.*“⁶⁰ Autoři zároveň upozorňují na proměnu pojmu svatosti do quasináboženských a quasisakrálních podob, které umožňují člověku pouze identifikaci s nějakým řádem, ale zamezují transcendenci.

4.1 Typologie nových náboženských hnutí

Existuje několik přístupů k rozdělení nových náboženských hnutí. Pro potřeby práce byly zvoleny dvě typologie. První shrnuje názory P. Remeše, druhá přihlíží k členění anglického religionisty George Chryssidise. Nová náboženství čerpají

⁵⁸ Vojtíšek, Z.: Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět. Praha 2007, str. 24

⁵⁹ Vojtíšek, Z.: Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět. Praha 2007, str. 51

⁶⁰ <http://www.oleweb.net/nnh/>

z různých pramenů jako jsou křesťanství, orientální proudy a jiné, případně nabývají zcela nezvyklých směrů a podob. Spoléhají na atraktivnost náboženství jako jevu.

Typologie nových náboženských hnutí podle P. Remeše:

- Sekty vycházející z okultismu a magie (New Age, satanismus)
- Sekty vycházející z náboženství východu (jóga, ISKCON – Haré Kršna, Transcendentální meditace)
- Sekty vycházející z psychologických koncepcí (scientologie, lidové léčitelství, holotropní dýchání)
- Sekty vycházející z křesťanství
 - a) s křesťanským pozadím (Mormoni, Církev sjednocení)
 - b) nekřesťanské, ale biblické (Svědkové Jehovovi)
 - c) křesťanské (charismatické a letniční sbory)

Typologie nových náboženských hnutí podle G. Chryssidise:

- Nová náboženská hnutí mající původ v 19. století – Theosofie, Spiritualismus a spiritismus, nové myšlení, křesťanská věda, nové křesťanské skupiny (Svědkové Jehovovi, adventistické hnutí), magické skupiny
- Nová náboženská hnutí vycházející z theosofie (antroposofie, Krišnamurti)
- Nová náboženská hnutí vycházející z judaismu (kabalismus, mesianističtí Židé)
- Novokřesťanská nová náboženská hnutí (Církev sjednocení, Boží děti, ježíšovské hnutí)
- Hnutí vycházející z islámu a sufismu (Subud)
- Nová náboženská hnutí vycházející z hinduismu (Transcendentální meditace, Brahma Kumaris, Ramakršna)
- Nová náboženská hnutí vycházející z sikhismu (Eckanar)
- Nová náboženská hnutí vycházející z buddhismu (Osho)
- Japonská nová náboženská hnutí (Óm šinri – kjó)
- Nová náboženská hnutí v primárních společnostech

- a) Africká a karibská (Rastafariáni)
- b) Šamanismus a náboženství původních američanů
- c) Ostatní mající původ v primárních společnostech (Cargo)
 - Nezávislá nová náboženská hnutí (Bahá'í, satanismus)
 - Hnutí lidských potenci (scientologie)
 - Čarodějnictví a pohanství
 - Hnutí New Age
 - UFO náboženství (Nebeská brána, Vesmírní lidé)⁶¹

4.2 Organizace nových náboženských hnutí

Všechna nová náboženská hnutí mají svá specifika, ale několik styčných bodů. Skupina se soustřeďuje kolem duchovního vůdce, je pod jeho vlivem, stále přijímá nové stoupence. Všichni nemají stejné vztahy a výsady. Rozlišujeme oběti a manipulátory. Oběti manipulace zaujímají stejné postavení. Jejich vedoucí sehrává roli prostředníka se základnou a může být povýšen, nebo sesazen. Platí zde odepírání jakékoliv formy individualizace.

Manipulátoři jsou obvykle strukturováni do pyramidy. Vyšší patra pyramidy mají méně členů, kteří vykazují vyšší spolehlivost. Níže v hierarchii se předpokládá nižší smysl pro morálku. J. M. Abgrall rozlišuje čtyři základní struktury organizace⁶²:

- **Pyramidová struktura** patří mezi klíčové u donucovacích sekt. Garantuje tajemství. Pro své předpoklady hierarchizace vědomí, moci a výsad je podmínkou donucování. Směrem od základny k vrcholu sledujeme vzestupnou tendenci výsad a klesající míru donucování. K informacím se jedinec dostává pouze zprostředkovaně přes svého nadřízeného. Stoupání vzhůru bývá pozvolné, podmínkou vzestupu je absolvování předchozího stupně (stupeň po stupni). Na jedince je vyvíjen soustředěný nátlak. Pyramidová struktura podporuje soutěžení. Dochází k absenci pocitu viny, každý vykonavatel je zbaven zodpovědnosti.

⁶¹ <http://www.oleweb.net/nnh/>

⁶² Abgrall, J. M.: Mechanismus sekt. Praha 1999, str. 63-67

- **Pavučinová struktura** zahrnuje několik pyramid s různými funkcemi. Lze postupovat v jedné pyramidě, ale zaostávat ve druhé. Platí zde závislost na hierarchii bez ohledu na stupeň povýšení. Výsostné postavení zde má elita pohybující se v kruhu příslušník blízkých učitelů.
- **Hvězdicová struktura** má jediný střed – vůdce i stoupenci stojí na obvodu kruhu. Tímto způsobem přímé komunikace členů s učitelem fungují nová hnutí nebo hnutí s pomalu se rozvíjející tendencí (spiritualistické, modlitební a uzdravovací skupiny).
- **Sférická struktura** nepatří mezi skutečné donucovací systémy, protože neumožňuje efektivní kontrolu skupiny. Jedná se spíše o katarzní skupiny. Emoční a vztahové výměny zabírají prostor, v němž každý účastník hraje obdobnou úlohu. Nenalezneme skutečnou hierarchizaci.
Společným znakem sekt je dodržování zásad psychického fungování skupiny⁶³:
- **Neodlučitelnost jedince od skupiny** – člen své myšlení podřizuje skupině. Jedinec myslí a funguje uvnitř skupiny, každý náznak individualismu je důvodem k vyloučení.
- **Soběstačnost skupiny** – je důvodem pozdější definitivní izolace jedince, což bývá charakteristickým důsledkem činnosti skupiny. Hranice mezi skupinou a většinovou společností jsou jasně vymezeny. Běžný svět je zpočátku tolerován, posléze odsuzován jako nebezpečný až agresivní. Učení skupiny nesmí být zpochybňováno.
- **Vnější i vnitřní vymezení** – vše, co je uvnitř, je pozitivní, konstruktivní, dynamické. Vše zvenjšku je negativní, destruktivní, nebezpečné. Myšlenky, činy i fakta bývají diferencovány.

⁶³ Abgrall, J. M.: Mechanismus sekt. Praha 1999, str. 67-68

4.3 Získávání nových členů

Nábor nových členů nových náboženských hnutí lze rozdělit do tří etap – vábení, přesvědčování a fascinace. Citová a rozumová závislost vzniká postupně a je zde zneužívána přirozená náboženská člověka.

- 1) **Vábení** je předstupněm tlaku vedoucímu ke slepému a odevzdanému přijímání názorů, hodnot a postojů. Zájemci je vykreslena iluze, po níž marně touží. Člen, který se snaží jej získat, mu dává jednoduché odpovědi na jeho složité otázky. Budoucí člen získává dojem citového sblížení se stávajícím členem. Okolní svět je, na rozdíl od společenství sekty, vykládán jako prostředí zlé, případně lhostejné k individuálním potřebám jedince. Kontrast vnější zlý svět – vnitřní prožívání jedince, bývá základním kamenem sektářského podmiňování.
- 2) **Přesvědčování** je prostředkem k dosažení požadovaného cíle – přesvědčení ke vstupu do skupiny. Účel se může mezi sektami, resp. novými náboženskými hnutími lišit.
- 3) **Fascinace** budoucí člen skupiny zákonitě prochází etapou rozhodování. Pochyby jsou vystřídány definitivním rozhodnutím pro vstup do skupiny a přesvědčením, že volba byla správná. Nastává vzdalování od reality směrem ke světu posvátného a božského. Prvotní očarování nepřipouští ani chvilkové zaváhání. Člen nemá potřebu vyvázat se ze skupiny.⁶⁴

Přijetí nové sociální role nutí člena k osvojení potřebných vzorců chování. Sociální podmiňování obecně je učení se na základě důsledků našich činů, tzn. metoda odměny a trestu. Budu-li za své chování odměněn, zvyšuje se pravděpodobnost toho, že budu chování opakovat. Bude-li naopak následovat trest, pravděpodobnost opakování se snižuje. Nenastane-li po mém chování nic, chování pomalu vymizí. Krom podmiňování může mít sociální učení podobu nápodoby.

⁶⁴ Abgrall, J. M.: Mechanismus sekt. Praha 1999, str. 81-92

4.4 Možnosti prevence

Steven Hassan⁶⁵ nabádá k imunizaci občanů před zhoubným vlivem sekt. Při diskusi o možnostech prevence je na místě uvědomit si, že se jedná zvláště o prevenci primární. V právním státě existuje možnost udělení registrace náboženské společnosti. Je patrné, že stát sehrává v prevenci před vstupem do náboženské skupiny důležitou roli. Na druhé straně není dobré tuto úlohu přeceňovat, neboť se jedná pouze o úřední registraci. Rozhodně nemůžeme registraci pojímat jako garanci kvality. Stát však může podporovat organizace, které informují občany o sektách a jejich nebezpečích. S přihlédnutím k aktuální politické situaci však nelze s pomocí státu příliš kalkulovat. Své kompetence však stát přenáší na různé instituce, které nabízejí specializovanou pomoc, případně se v problematice alespoň orientují. Patří mezi ně:

- ✓ Školy
- ✓ Pedagogicko psychologické poradny (které jsou zároveň poradními orgány mateřských, základních i středních škol, neboť jejich klientela se pohybuje ve věkovém rozmezí 3-18 let)
- ✓ Poradny pro rodinu (např. Kolpingova rodina)
- ✓ Krizová centra
- ✓ Charitativní organizace
- ✓ Linky důvěry
- ✓ Církvě
- ✓ Instituce, specializované na problematiku sekt

V České republice pracuje Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů (s pobočkami v Praze a v Brně) a Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt (se sídlem v Olomouci). Svoji úlohu v oblasti prevence sehrávají také média. Tato úloha je však rozporuplná. Na obrazovkách i v tisku lze objevit jak kvalitní a objektivní příspěvky, tak reportáže a články přinejmenším neobjektivní a zkreslené. Lze se domnívat, že právě média mají v oblasti primární prevence své mezery, jejichž zaplněním by se předešlo mnoha nedorozuměním, životním omylům a rodinným tragédiím.

⁶⁵ Hassan, S.: Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů. Brno 1990, str. 137

Rodiny přechodně nefunkční, nefunkční, afunkční a dysfunkční však svým členům poskytují predispozice pro vstup do sekty, případně nového náboženského hnutí. Rodina má mocnější vliv na jednotlivce než jakákoli jiná instituce. Přestože se její členové dostávají do vývojového stadia vzdoru a klasického odporu proti všem konvencím, je zdravá rodina schopna všemu úspěšně čelit. Důležité je nepodceňovat myšlenkové pochody každého jednotlivce. Do sekt vstupují lidé rozdílných povah i rozdílných stupňů dosaženého vzdělání, důležitá je psychosociální situace jedince.

4.5 Charakteristika vybraných nových náboženských hnutí

Tato kapitola si neklade za cíl charakterizovat všechna nová náboženská hnutí na světě ani v České republice, neboť by svým rozsahem překročila obvyklý rámec. Uvedena budou pouze náhodně vybraná nová náboženská hnutí v abecedním řazení. Vzhledem k dosud nevyjasněné terminologii se může stát, že tatáž společnost je jedněmi označována za sektu a druhí ji řadí k novým náboženským hnutím.

Bahá'í – vychází z islámu, respektive z bábismu. Za zakladatele je považován Bahá'ulláh, jehož všechna slova jsou považována za svatá. Nejdůležitějším rysem balistické víry je jednota náboženství a vědy, myšlenka jednotné světové teokracie a jednotného jazyka. Nebrání se emancipaci, rovnosti a spravedlnosti. Celosvětový počet členů se odhaduje do 6 miliónů členů, v České republice je jich několik desítek.⁶⁶

Óm šinri-kjó – v překladu „hnutí absolutní pravdy“. Učení čerpá především z buddhistických tradic. Hlavním cílem má být vyhlazení zlé karmy ze světa, což je prostředek k umožnění spásy. Díky tomuto cíli se rozhodl zakladatel Šoko Asahara v devadesátých letech 20. století připravit členy na odstraňování pozemského zla. Po útocích v tokijském metru v roce 1995 poklesl celkový počet členů na 1400. Od roku 2000 skupina přijala název **Aleph**.

Osho – založil indický profesor filozofie Mohan Chandra Rajneesh. Osho vychází z hinduismu. Podle Rajneshe si člověk může svou božskou přirozenost uvědomit pouze pokud je zbaven potlačovaných emocí a pudů. Díky několika

⁶⁶ Vojtíšek, Z.: Náboženství a sekty v České republice, čas.Policista č.8. Praha 1998, str.14

skandálům a následujícím soudním procesům byl Rajneesh vyhoštěn z USA. V současnosti se předpokládá minimální míra nebezpečí. Na celém světě se najde několik desítek tisíc přívrženců, u nás několik set.⁶⁷

Rastafariáni – lze charakterizovat jako náboženské hnutí, které vzniklo na Jamajce, ale největšího rozkvětu dosáhlo v Etiopii. Hnutí vychází z vlastního výkladu Bible, a to ze spisů starozákonných proroků Izaiáše, Jeremiáše a Izechiela. Ve 20. století se toto hnutí rozšířilo do USA a Velké Británie. Počet členů se odhaduje na 700 tisíc členů.⁶⁸

Transcendentální meditace – zakladatelem byl indický fyzik Mahesh Prasad Warma. Podle něj je pro lidskou duši přirozené hledání štěstí, ovšem pravý mír když mysl přesáhne tři stavy vědomí (spánek, snění, bdělost) a dosáhne čtvrtého stavu, blaženosti a čistého vědomí, ve kterém se uvolní tvořivá inteligence. Od 70. let přestal označovat meditaci za náboženskou techniku, ale začal se orientovat na vědeckou terminologii, což mu umožnilo získat přístup do škol v USA (v roce 1977 byla soudem prohlášena za náboženská hnutí). Hnutí má zřetelné politické ambice. Na světě má několik desítek tisíc členů, u nás pouze několik desítek, a to v Liberci.⁶⁹

⁶⁷ Vojtíšek, Z.: Náboženství a sekty v České republice, čas.Policista č.8. Praha 1998, str.10

⁶⁸ <http://www.oleweb.net/nnh/>

⁶⁹ Vojtíšek, Z.: Náboženství a sekty v České republice, čas.Policista č.8. Praha 1998, str.14

5. Vlastní výzkum - Vliv sekt na studenty středních škol kladenského regionu

5.1 Formulace problému

Podle poznatků z odborné literatury lze soudit, že nová náboženská, popřípadě sektářská hnutí směřují svou pozornost na mladou generaci. Využívají přirozené potřeby mladých hledat si své místo ve společnosti, potřeby odlišit se a snahy upozornit na sebe. Mladí lidé, kteří stojí na prahu dospělosti, hledají sami sebe, bývají nejistí, ale svou nejistotu skrývají. Snadněji se nechají manipulovat a jsou ochotni kráčet za vzorem, se kterým se chtějí ztotožnit. Toto tvrzení nelze zobecňovat, neboť je podmíněno rozličnými faktory, jako například rodinné a sociokulturní prostředí, míra vzdělanosti, typ temperamentu a v neposlední řadě i stupeň informovanosti a orientace v dané problematice.

5.2 Stanovení hypotéz

S ohledem na zaměření práce byly, po prostudování problematiky, stanoveny k ověření následující hypotézy:

1. Mladí lidé do dvaceti let nemají dostatek informací o sektách a nových náboženských směrech.
2. Mladí lidé do dvaceti let jsou nakloněni dialogu o náboženských otázkách.
3. Studenti gymnázií se lépe orientují v problematice sekt a nových náboženských hnutí než studenti jiných středních škol.
4. Studenti odborných učilišť oproti ostatním středoškolákům vykazují nižší stupeň informovanosti o problematice sekt, nových náboženských hnutí a náboženství vůbec.
5. Studenti gymnázií si, na rozdíl od studentů odborných učilišť, ve větší míře uvědomují nebezpečnost sekt.

Proveditelnost výzkumu byla testována na vzorku deseti náhodně vybraných středoškoláků z Nového Strašecí (pět studentů gymnázia, pět studentů středního odborného učiliště).

5.3 Výzkumný vzorek

Velmi důležitou oblastí pro objektivnost výzkumu je výběr vzorku, jeho reprezentativnost - všichni členové populace mají stejnou naději být vybráni do vzorku. Výběr mohl být proveden jako náhodný (prostý, stratifikovaný, klastrový, vícestupňový) nebo nenáhodný (kvótní, systematický, nabalováním, úsudkem). Pro potřeby práce byl zvolen **statistický přístup**, kdy je velikost vzorku zvolena na základě statistických metod s ohledem na požadovanou míru přesnosti a spolehlivosti.

Velikost vzorku je dána vzorcem:

$$n = \frac{u_{\alpha}^2 \cdot p \cdot q}{\Delta^2}$$

kde, α = hladina významnosti - představuje pravděpodobnost chyby při zamítání nulové hypotézy, udává výši rizika s jakým se nulová hypotéza zamítá, i když platí. S rostoucí spolehlivostí odhadu klesá hladina významnosti. Nejčastěji se spolehlivost odhadu volí 95% nebo 99% a z toho je pak $\alpha=0,5$ nebo 0,1.

u_{α} = tabelovaná hodnota normovaného normálního rozdělení, tabulka uvedena v Příloze č. 3

p, q = podíly respondentů znalých problematiky, přiklánějících se k jedné nebo druhé variantě. Tyto počty dopředu neznáme a volíme $p = q = 0,5$

Δ = námi stanovená přípustná chyba⁷⁰, charakterizuje přesnost odhadu.

Pro potřeby práce byla zvolena spolehlivost odhadu 99% ($1-\alpha$), z toho plyne $\alpha=0,1$. Interval spolehlivosti nám udává rozpětí, do kterého padne skutečná hodnota v 99 případech ze 100. Pokud neznáme a ani neodhadujeme dopředu podíl

⁷⁰ Svatošová, L., Kába, B.: Statistické metody II. PEF ČZU Praha, str. 29

respondentů a připouštíme-li chybu ve velikosti 10%, určíme velikost vzorku následovně:

$$n = \frac{2,5758^2 \cdot 0,5 \cdot 0,5}{0,1^2} = 165,86$$

Pro stanovená kritéria byla vypočtena hodnota 166 respondentů. Celkem bylo rozdáno 180 dotazníků v období prosinec 2009 až leden 2010. Vrátilo se 174 vyplněných dotazníků, 3 nevyplněné. Z navrácených dotazníků byly dodatečně vyřazeny 3 kusy, protože respondenti nevyplnili všechny otázky. Tato velmi vysoká návratnost je snadno odůvodnitelná, protože dotazníky byly distribuovány prostřednictvím výchovných poradců, případně ostatních vyučujících na výše uvedených školách. Dotazníky byly vyplňovány vždy v rámci vyučování. Výzkum probíhal ve městech Slaný a Kladno, respondenty byli studenti Gymnázia Slaný, Gymnázia Kladno, Integrované střední školy Slaný a Středního odborného učiliště a učiliště Kladno u Hvězdy.

Tabulka č. 2 – Rozdělení respondentů dle typu školy

Název školy	Počet respondentů
Gymnázium Slaný	37
Gymnázium Kladno	28
SOU Kladno - maturitní	27
OU Kladno	55
ISS Slaný	21
Celkem	168

Zdroj: Vlastní zpracování

5.4 Předvýzkum

Předvýzkum a terénní pilotní studie proběhly formou nestandardizovaného rozhovoru s 16 studenty Obchodní akademie Slaný a sloužily k prvotnímu seznámení s terénem. Z rozhovorů vyplynulo, že problém existuje a je možné jej v dané populaci

zkoumat. Při konzultacích s respondenty bylo nutno přistoupit k úpravám formulací některých položek dotazníku. Byly odstraněny dvě otázky, které se respondentům jevily jako hůře srozumitelné, u jedné otázky došlo ke drobné úpravě a byl doplněn údaj požadující vyplnění obou stran dotazníku.

5.5 Technika a nástroje pro sběr dat

Pro potřeby výzkumu byla zvolena jediná forma sběru dat – dotazník. Při přípravě dotazníku bylo přihlíženo k faktu, že respondent nemá mít pocit, aby informace nemohly být použity proti němu, aby se mu nezdálo, že ztrácí čas a aby se nestylizoval do nějaké role. Samotný dotazník obsahuje úvodní informace objasňující důvod a způsob vyplňování.

V dotazníku byly použity otázky otevřené, uzavřené a polootevřené. V úvodu rozdělují soubor dotazovaných tři filtrační otázky, dále je uvedeno devět výčtových otázek a dvě tzv. baterie. Dotazník obsahuje také kontrolní otázku. Forma stylizace otázek je poplatná předpokládané úrovni respondentů, proto jsou otázky formulovány na tzv. nulové úrovni srozumitelnosti, neobsahuje odborné výrazy, slang ani žargon. Dotazník formátu A4 obsahuje šestnáct otázek s grafickou podobou členění textu – otázky nesplývají, jsou tučně zvýrazněny, formát poskytuje dostatečný prostor pro vyplnění. Vyplnění dotazníku trvalo do deseti minut.

5.6 Analýza dat

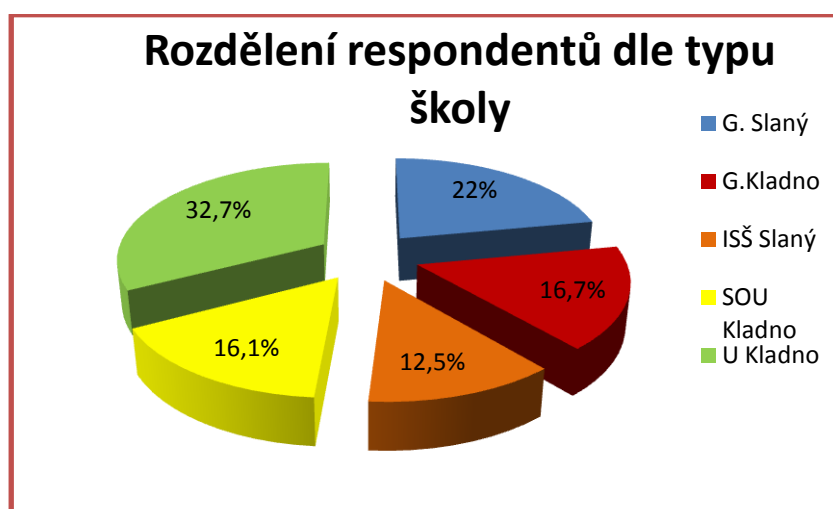
Následující tabulka zobrazuje rozdělení respondentů podle typu školy a podle pohlaví. Přestože učitelé středních škol nedostali žádný pokyn omezující výběr respondentů dle určených kritérií, ve sledovaném vzorku se objevuje téměř polovina žen (51,2%) a polovina mužů (48,8%).

Tab. č. 2 – Rozdělení respondentů dle typu školy a pohlaví

Škola	počet resp.	%	muži	%	ženy	%
G. Slaný	37	22,0%	14	17,0%	23	26,7%
G.Kladno	28	16,7%	18	21,9%	10	11,6%
ISŠ Slaný	21	12,5%	15	18,3%	6	7,0%
SOU Kladno	27	16,1%	8	10,0%	19	22,0%
U Kladno	55	32,7%	27	32,8%	28	32,7%
Celkem	168	100,0%	82	100,0%	86	100,0%

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 1 Rozdělení respondentů dle typu školy

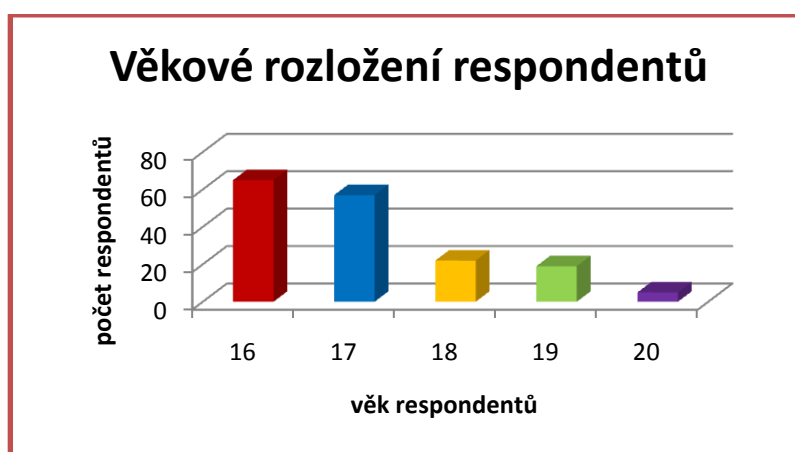

Zdroj: Vlastní zpracování

V grafu č. 1 - Rozdělení respondentů dle typu školy - je vyjádřeno procentuelní rozčlenění všech respondentů dle jednotlivých typů škol bez ohledu na pohlaví. Gymnázium ve Slaném je zastoupeno 22%, Integrovaná střední škola ve Slaném 12,5%. Ve městě Kladně byly osloveny 3 střední školy, Gymnázium Kladno 16,7%, Střední odborné učiliště Kladno 16,1% a Učiliště Kladno 32,7%. Krom obou gymnázií mohou studenti získat maturitu i na SOU Kladno. ISŠ Slaný a Učiliště Kladno rozdaly dotazníky respondentům, kteří studují učební obory, zakončené výučním listem.

Graf č. 2 Věkové rozložení respondentů

Při rozdávání dotazníků nebyl vznesen žádný speciální požadavek na věkové rozložení respondentů, krom limitního věku stanoveného na 20 let. Vyšší počet šestnáctiletých a sedmnáctiletých studentů je tedy dílem náhody, nikoliv úmyslem.

Zdroj: Vlastní zpracování

Tab. č. 3 – Věkové rozložení respondentů

věk	počet resp.
16	65
17	57
18	22
19	19
20	5

Zdroj: Vlastní zpracování

Převažující počet respondentů patří k nejmladší středoškolské generaci. Mezi dotazovanými se objevilo i pět dvacetiletých, kteří si po vyučení dokončují maturitní nastavbu.

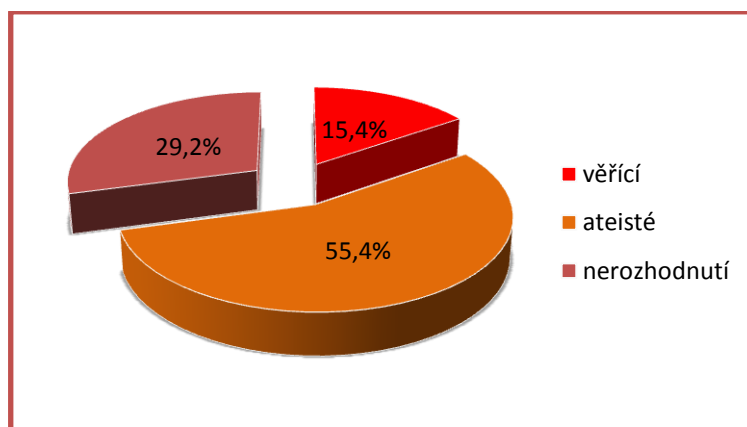
Tab. č. 4 - Počet věřících, ateistů a nerozhodnutých respondentů

Vyznání	Absol.četnost	Relat.četnost
věřící	26	15,4%
ateisté	93	55,4%
nerozhodnutí	49	29,2%
Celkem	168	100%

Zdroj: Vlastní zpracování

Poměrně vysoké procento nerozhodnutých respondentů odpovídá věkovým zvláštnostem. Lze předpokládat, že někteří dotazovaní se zařadili mezi ateisty, protože nevěří v Boha, ovšem mohou věřit v něco jiného a pouze se brání označení Bůh. To ostatně potvrzovali i účastníci pilotního průzkumu, kteří se sami řadili mezi ateisty, ale posléze komentovali: „Něco nad námi asi bude, ale proč zrovna bůh.... Svět nevznikl jen tak, sám od sebe.“ V našem případě chápeme ateismus jako popírání boží existence. Na tomto místě je nutno přiznat, že by bylo vhodné zařadit do dotazníkové nabídky ještě kolonku typu „věřím v něco“ a nabídnout tak respondentům variantu připouštějící sakrální jiného typu.

Graf č. 3 – Počet věřících, ateistů a nerozhodnutých respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování

V dotazované skupině se vyskytovalo 15,4% věřících, 55,4% ateistů a 29,2% nerozhodnutých. Překvapivý výskyt většího počtu nerozhodnutých respondentů lze přisoudit relativně nízkému věku.

Tab. č. 5 – Bydliště respondentů

Bydliště	Absol.četnost	Relat.četnost
město	93	55,4%
vesnice	75	44,6%
Celkem	168	100,0%

Zdroj: Vlastní zpracování

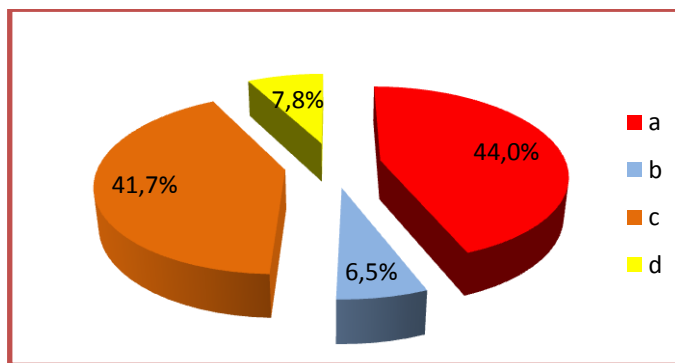
Ve městě bydlí zhruba o 10% více respondentů než na vesnici. Vzhledem k téměř polovičnímu rozložení dotazovaných nebylo dále přihlíženo k rozdílné lokalitě bydliště a položky dotazníku byly členěny dle jiných kritérií.

Tab. č. 6 – Vysvětlení pojmu sekta

odpověď	učební obory	maturitní obory	celkem	relat.četnost
a	5	69	74	44,0%
b	8	3	11	6,5%
c	61	9	70	41,7%
d	2	11	13	7,8%
celkem	76	92	168	100,0%

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 4 – Vysvětlení pojmu sekta

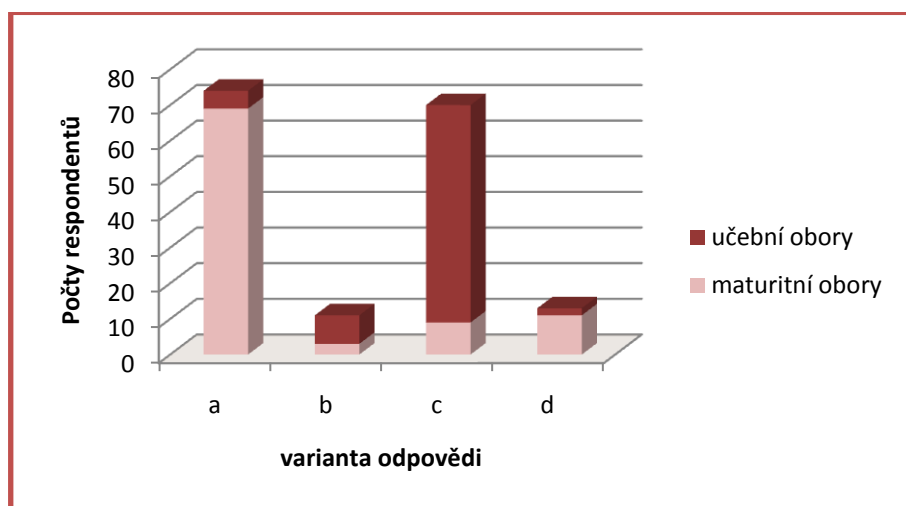
Zdroj: Vlastní zpracování

Grafy č. 4, č. 5 a tabulka č. 6 znázorňují odpovědi respondentů na otázku „Jak si vysvětlujete pojem sekta?“ Dotazovaní mohli označit následující varianty:

- a) Sekta je náboženské společenství odtržené od oficiálních církví
- b) Sekta je náboženské společenství podporující oficiální církve

- c) Nevím
- d) Jiné vysvětlení

Graf č. 5 – Srovnání učebních a maturitních oborů

Zdroj: Vlastní zpracování

S přihlédnutím k diametrální odlišnosti odpovědí s ohledem na typ školy jsou v grafu č. 5 srovnány názory studujících maturitní obory s názory studentů učebních oborů. Zatímco 69 studentů maturitních oborů chápe sektu jako náboženské společenství odtržené od oficiálních církví, což byla správná varianta, z učňů je o tomto tvrzení přesvědčeno pouze 5. Pojem sekta nedokáže vysvětlit 61 učňů a 9 maturantů. Některým studentům nevyhovovaly nabízené alternativy a slovo sekta charakterizovali například těmito tvrzeními: „*Společenství lidí, kteří se věnují čemukoliv, co je zajímavé. Spolek lidí, kteří žijí v uzavřené společnosti. Skupina, která páchá přestupky a trestné činy. Jsou to blázni, kteří přesvědčují jiné o blbostech, jako je konec světa, a pak si nechávají dávat peníze, majetek. Chtějí plnit infantilní příkazy. Organizace, která vnucuje své názory. Společnost s neortodoxními a radikálními názory, schovávající se za náboženství. Společnost s jedním nebo více záměry proti lidskému soužití. Hlásí se k náboženství, ale občas se podle něj neřídí a dělají zlo. Berou lidem majetek pod maskováním, že to chce bůh.*“

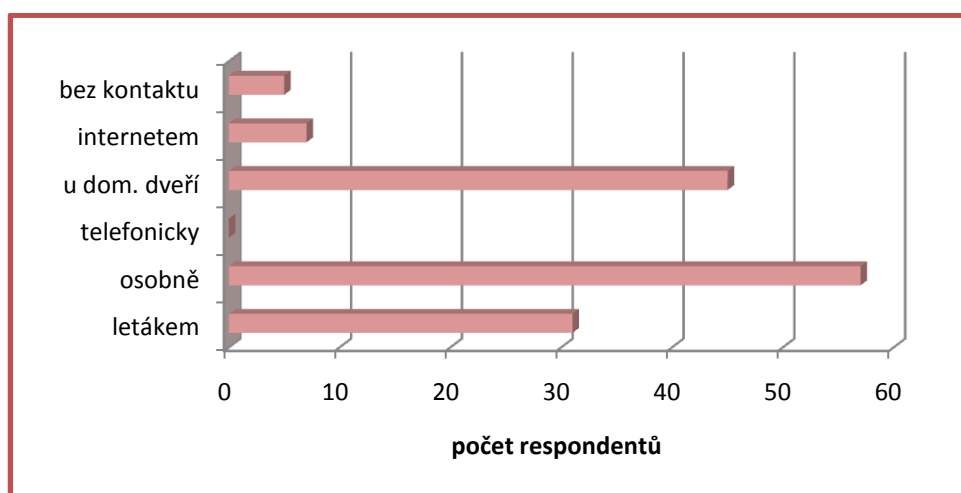
Tabulka č. 7 – Kvantitativní vyjádření odpovědí na otázku „Setkal jste se se členem sekty, náboženského hnutí?“

varianta	počet	relat.četnost
ano	109	64,9%
ne	59	35,1%
celkem	168	100,0%

Zdroj: Vlastní zpracování

Setkání se členem sekty přiznává téměř 65% dotazovaných respondentů. Způsob kontaktu znázorňuje následující graf. Respondenti zde měli možnost volit i více způsobů kontaktů.

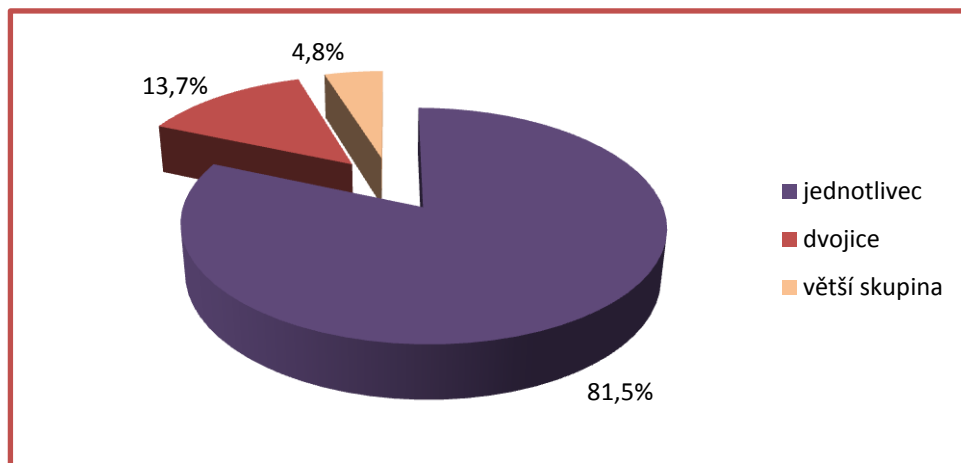
Graf č. 6 – Způsob, jakým členové sekty nebo náboženského hnutí kontaktovali dotazované

Zdroj: Vlastní zpracování

Nejčastější formou kontaktu je podle dotazovaných osobní setkání na ulici a u domovních dveří. Větší počet respondentů také uvádí kontakt se členem sekty prostřednictvím letáku. Žádný respondent nehovořil se členem sekty telefonicky, pět dotázaných přiznává setkání, ale popírá kontakt.

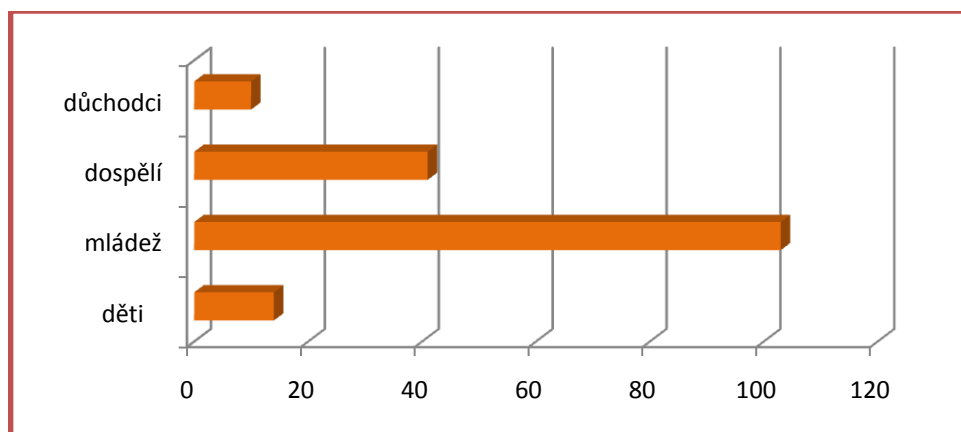
Graf č. 7 – Názor na nejčastější objekty zájmu členů sekt – dle počtu

Zdroj: Vlastní zpracování

Vzhledem k zanedbatelným odlišnostem ve vyjádření relativních četností odpovědí podle typů škol je znázorněno pouze celkové zobrazení odpovědí. Většina respondentů (81,5%) uvedla, že objektem zájmu členů sekt jsou jednotlivci, (13,7%) dotazovaných je přesvědčeno, že objektem jsou dvojice a (4,8%) uvádí větší skupinu.

Graf č. 8 – Názor na nejčastější objekty zájmu členů sekt – dle věku

Zdroj: Vlastní zpracování

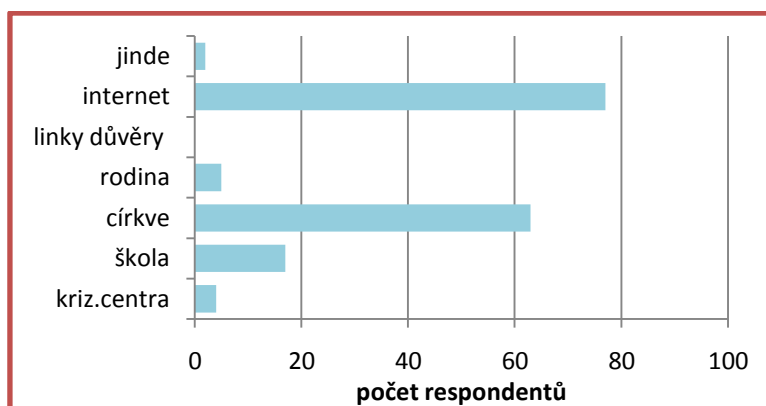
Respondenti usuzují, že členové sekt nejčastěji oslovují jednotlivce z řad mládeže, zřídka si vybírají důchodce a větší skupiny. Tento graf ukazuje, že i respondenti jsou přesvědčeni o tom, že jsou nejčastějším objektem zájmu členů sekt.

Graf č. 9 – Možnosti získání informací o náboženských hnutích

Tabulka č. 8 – Možnosti získání informací o náboženských hnutích

místo	počet resp.
kriz.centra	4
škola	17
církvě	63
rodina	5
linky důvěry	0
internet	77
jinde	2

Zdroj: Vlastní zpracování

Jako nejvyhledávanější místo pro získání informací o náboženských hnutích volí dotazovaní středoškoláci v převážné většině internet, věřící zjišťují názory příslušníků církví. Zarážejícím faktem je nulová volba linek důvěry, nízké preference krizových center a rodin.

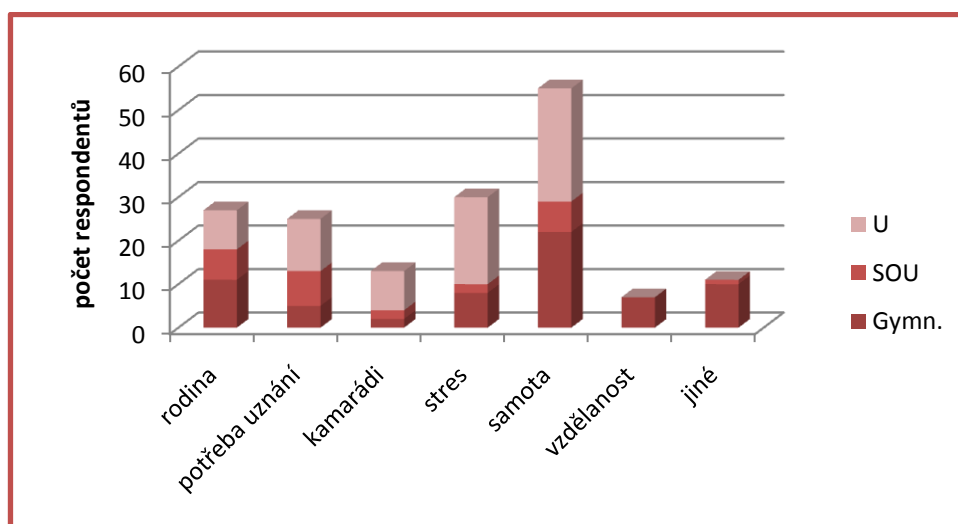
Dotazníková otázka č. 9 byla koncipována jako otevřená („*Jaká náboženská hnutí znáte?*“). Důvodem položení této otázky byla snaha zjistit, zda je středoškolská mládež vůbec schopna bez návodných otázek alespoň vyjmenovat některá náboženská hnutí. Při zpracování dotazníků se ukázalo, že 47 učňů nezná žádné náboženské hnutí, zbývajících 29 učňů uvádělo nejčastěji „*Společenství svědků Jehovových, Budhismus a Satanismus*“. Studenti maturitních oborů prokázali větší informovanost a zmiňovali dále například „*Mormony, Hnutí Haré Kršna, Křesťanství, Islám, Rastafariány, Adventisty, Husity*“. Někteří respondenti mezi sekty zařadili také militantní islámskou organizaci Al Kajda a teroristickou organizaci ETA. Na žádné hnutí si nevzpomnělo 19 respondentů z 92.

Tabulka č. 9 – Kvantitativní vyjádření odpovědi na otázku: „Kdo, nebo co, je rozhodujícím faktorem pro vstup člověka do náboženského hnutí?“

faktor	Gymn.	SOU	U	celkem
rodina	11	7	9	27
potřeba uznání	5	8	12	25
kamarádi	2	2	9	13
stres	8	2	20	30
samota	22	7	26	55
vzdělanost	7	0	0	7
jiné	10	1	0	11
Celkem	65	27	76	168

Zdroj: Vlastní zpracování

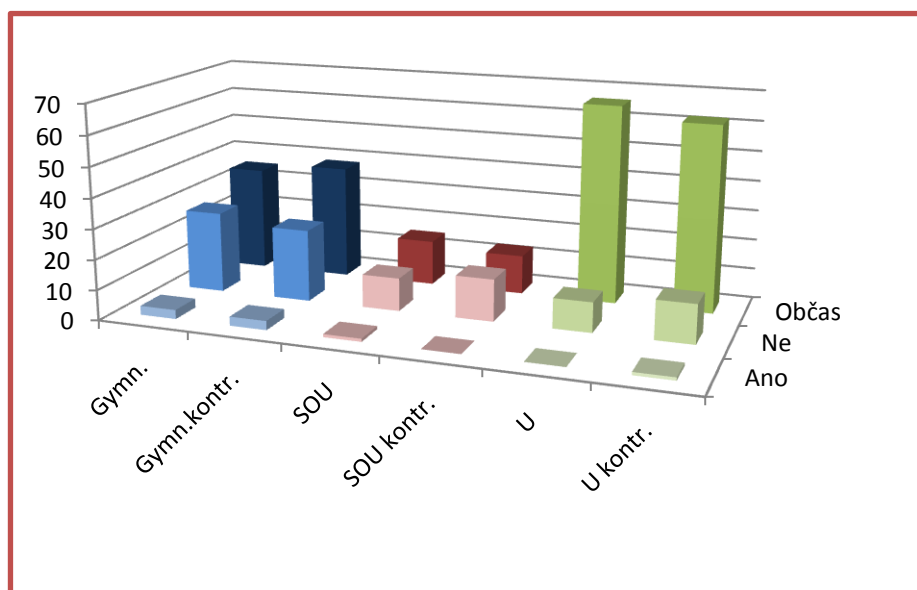
Graf č. 10 – Faktory ovlivňující vstup člověka do náboženského hnutí

Zdroj: Vlastní zpracování

Mezi faktory nejčastěji ovlivňující vstup člověka do náboženského hnutí řadí respondenti se sestupnou tendencí samotu, stres, rodinu, potřebu uznání, vliv kamarádů, jiné faktory a vzdělanost. Jinými faktory rozumí „hloupost, zoufalství, peníze, sebeobjevování, víru a snahu zkusit něco nového.“

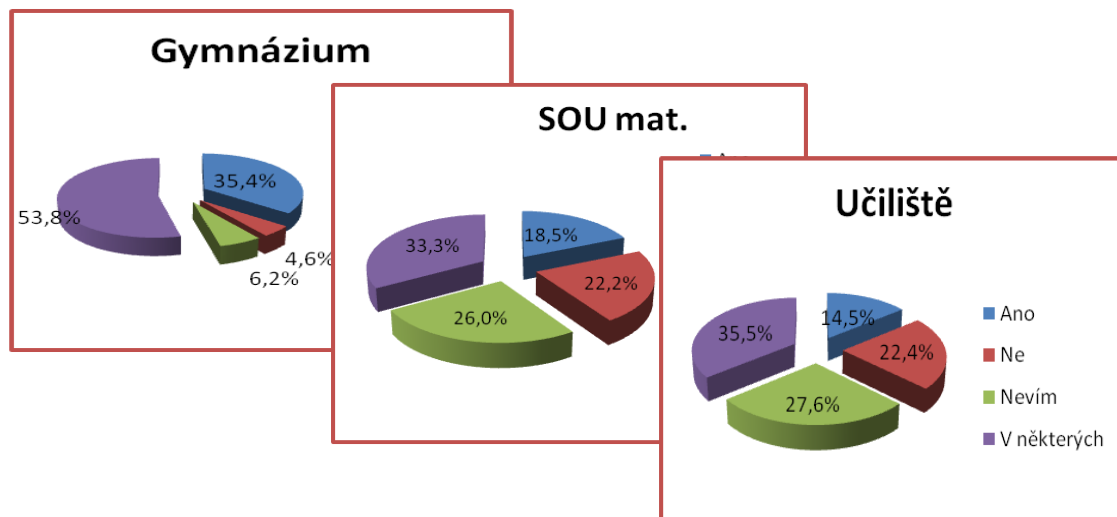
Graf č. 11 – Ovlivnění života populace sektami

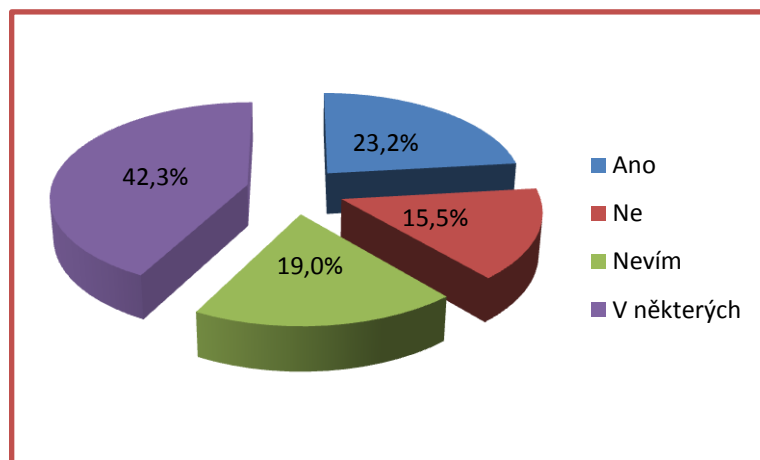
Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 11 znázorňuje odpovědi na otázku č. 7 „*Může sekta působit na Vás a Vaše okolí?*“ a na otázku č. 11 „*Myslíte si, že sekta ovlivňuje život běžné populace?*“ Z grafu lze vyčíst, že gymnazisté vnímají zásahy sekt do života běžné populace, respektive do vlastního života, za občasné, případně takový vliv nezaznamenávají. U učňů je tento rozdíl ještě patrnější (opět ve prospěch možnosti „*občas*“). Vyhodnocení kontrolní otázky potvrdilo reliabilitu výzkumného šetření.

Graf č. 12 – Vnímání nebezpečí ze strany sekt – jednotlivé školy

Graf č. 13 – Vnímání nebezpečí ze strany sekt – celkový pohled

Zdroj: Vlastní zpracování

Jak je patrné z grafů č. 12 a č. 13, převážná většina respondentů si myslí, že v některých sektách lze spatřovat potenciální nebezpečí (o tomto faktu je přesvědčeno téměř 54% gymnazistů). Žádné nebezpečí od sekt nehrozí podle 15,5% dotázaných. Rozdíl lze vysledovat v odpovědích gymnazistů (pouze 4,6% gymnazistů) a ostatních středoškoláků (v průměru 22,3% ostatních). Obdobnou neshodu lze vysledovat u kladné odpovědi (35,4% oslovených gymnazistů spatřuje v sektách nějaké nebezpečí, stejný názor vyslovilo jen 14,5% učňů).

Tab. č. 10 – Odpovědi dotazovaných na otázku „Jak poznáte člena sekty?“

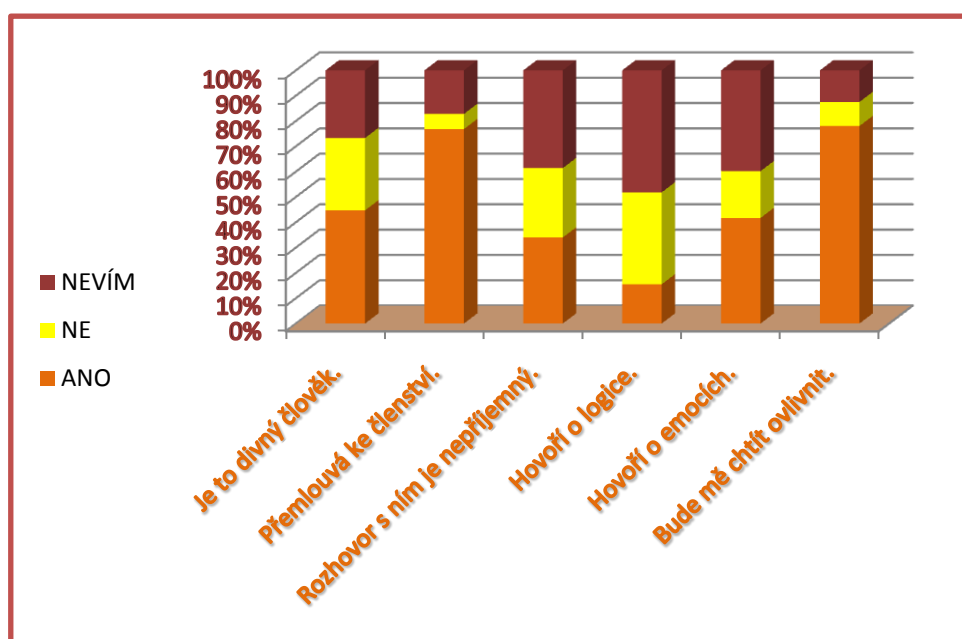
Gymnázium						
Znak/odpověď	Ano	relat.čet.	Ne	relat.čet.	Nevím	relat.čet.
Je to divný člověk.	28	43,10%	23	35,40%	14	21,50%
Přemlouvá ke členství.	55	84,60%	2	3,10%	8	12,30%
Rozhovor s ním je nepříjemný.	19	29,20%	17	26,20%	29	44,60%
Hovoří o logice.	2	3,10%	29	44,60%	34	52,30%
Hovoří o emocích.	33	50,80%	9	13,80%	23	35,40%
Bude mě chtít ovlivnit.	57	87,70%	2	3,10%	6	9,20%
SOU						
Znak/odpověď	Ano	relat.čet.	Ne	relat.čet.	Nevím	relat.čet.
Je to divný člověk.	16	59,30%	4	14,80%	7	25,90%
Přemlouvá ke členství.	19	70,40%	1	3,70%	7	25,90%
Rozhovor s ním je nepříjemný.	13	48,20%	5	18,50%	9	33,30%
Hovoří o logice.	5	18,50%	14	51,90%	8	29,60%
Hovoří o emocích.	15	55,60%	3	11,10%	9	33,30%
Bude mě chtít ovlivnit.	27	100%	0	0,00%	0	0,00%
Učiliště						
Znak/odpověď	Ano	relat.čet.	Ne	relat.čet.	Nevím	relat.čet.
Je to divný člověk.	31	40,80%	21	27,60%	24	31,60%
Přemlouvá ke členství.	55	72,40%	7	9,20%	14	18,40%
Rozhovor s ním je nepříjemný.	25	32,90%	24	31,60%	27	35,50%
Hovoří o logice.	19	25,00%	18	23,70%	39	51,30%
Hovoří o emocích.	22	29,00%	19	25,00%	35	46,00%
Bude mě chtít ovlivnit.	47	61,90%	14	18,40%	15	19,70%
Celkem						
Znak/odpověď	Ano	relat.čet.	Ne	relat.čet.	Nevím	relat.čet.
Je to divný člověk.	75	44,70%	48	28,60%	45	26,70%
Přemlouvá ke členství.	129	76,80%	10	6%	29	17,20%
Rozhovor s ním je nepříjemný.	57	34%	46	27,40%	65	38,60%
Hovoří o logice.	26	15,50%	61	36,30%	81	48,20%
Hovoří o emocích.	70	41,70%	31	18,50%	67	39,80%
Bude mě chtít ovlivnit.	131	78%	16	9,50%	21	12,50%

Zdroj: Vlastní zpracování

Údaje zaznamenané v tabulce č. 10, s menšími odchylkami dle jednotlivých typů škol, vyobrazují člena sekty tak, jak si jej představují dotazovaní. Je to podle nich divný člověk, který je přemlouvá ke členství, rozhovor s ním je spíše nepříjemný. Má snahu ovlivnit jedince, hovoří o emocích. Gymnazisté a učni se v tvrzení *člen sekty hovoří o logice* ve více než 50% vyslovili pro možnost *nevím*. Tento fakt lze přisuzovat

skutečnosti, že se dotazovaní ještě nedostali do přímého kontaktu se členem sekty a tudíž si nedokáží představit jakým směrem se ubírá vzájemný rozhovor. Drtivá většina respondentů žije v představě, že člen sekty se bude snažit je nějak ovlivnit (78%) a že je bude přemlouvat ke členství (76,8%).

Graf č. 14 – Znaky člena sekty – názory všech respondentů (celkový pohled)

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf znázorňuje představy respondentů o znacích členů sekt, tentokrát v celkovém pohledu, bez rozlišení podle typu studované střední školy. 35% dotázaných uvádí, že nikdy se členem sekty nesetkali (tab. č. 7), téměř stejný počet respondentů (38%) uvádí, že neví, zda je rozhovor se členem sekty nepříjemný. V tomto bodě lze vysledovat shodu se skrytou kontrolní otázkou.

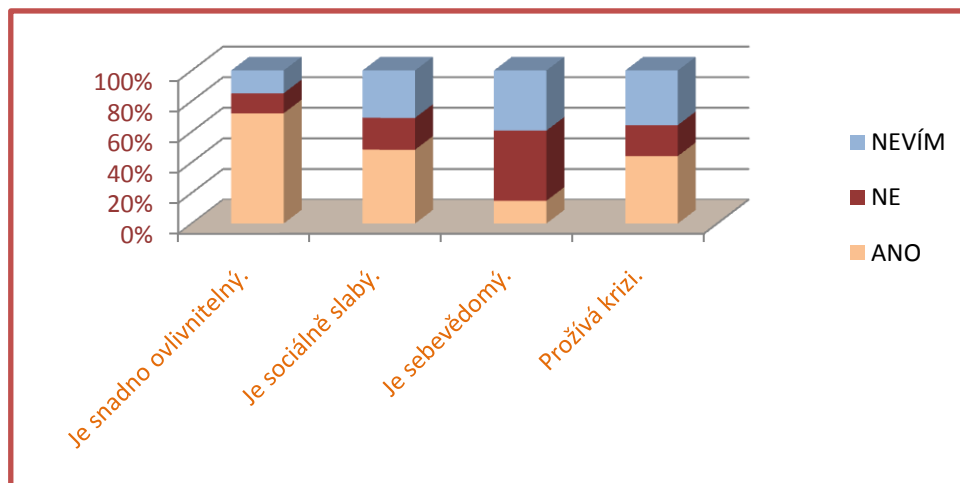
Tab. č. 11 – Představa respondentů o člověku vstupujícím do náb. hnutí

Gymnázium						
Znak/odpověď	Ano	relat.čet.	Ne	relat.čet.	Nevím	relat.čet.
Je snadno ovlivnitelný.	56	86,20%	4	6,20%	5	7,60%
Je sociálně slabý.	43	66,20%	9	13,80%	13	20,00%
Je sebevědomý.	0	0,00%	41	63,01%	24	36,99%
Prožívá krizi.	29	44,66%	9	13,80%	27	41,54%
SOU						
Znak/odpověď	Ano	relat.čet.	Ne	relat.čet.	Nevím	relat.čet.
Je snadno ovlivnitelný.	23	85,20%	0	0,00%	4	14,80%
Je sociálně slabý.	8	29,60%	9	33,33%	10	37,07%
Je sebevědomý.	8	29,60%	12	44,44%	7	25,96%
Prožívá krizi.	16	59,30%	2	7,37%	9	33,33%
Učiliště						
Znak/odpověď	Ano	relat.čet.	Ne	relat.čet.	Nevím	relat.čet.
Je snadno ovlivnitelný.	42	55,30%	18	23,70%	16	21,00%
Je sociálně slabý.	30	39,50%	17	22,30%	29	38,20%
Je sebevědomý.	17	22,30%	24	31,60%	35	46,10%
Prožívá krizi.	29	38,20%	23	30,20%	24	31,60%
Celkem						
Znak/odpověď	Ano	relat.čet.	Ne	relat.čet.	Nevím	relat.čet.
Je snadno ovlivnitelný.	121	72,02%	22	13,10%	25	14,88%
Je sociálně slabý.	81	48,21%	35	20,83%	52	30,96%
Je sebevědomý.	25	14,88%	77	45,83%	66	39,29%
Prožívá krizi.	74	44,05%	34	20,24%	60	35,71%

Zdroj: Vlastní zpracování

Uvedená tabulka znázorňuje představy dotazovaných o rysech člověka, který vstupuje do náboženského hnutí. Pro přehlednost jsou odlišeny odpovědi studentů podle typu studované školy a zároveň celkový souhrn. Ani jeden student gymnázia si nemyslí, že člověk vstupující do náboženského hnutí je sebevědomý. O opaku je přesvědčeno více než 20% učňů. Téměř 90% gymnazistů předpokládá snadnou ovlivnitelnost člověka vstupujícího do náboženského hnutí. Učni se s nimi shodují pouze v 55,3%.

Graf č. 15 – Představa respondentů o člověku vstupujícím do nábož. hnutí (celkový pohled)

Zdroj: Vlastní zpracování

Představa respondentů o člověku vstupujícím do náboženského hnutí je následující: Jedná se o snadno ovlivnitelného člověka, který může být sociálně slabý, není sebevědomý a pravděpodobně prožívá krizi. Velký rozdíl ve volbě variant je patrný mezi maturanty a uční. Například u tvrzení o snadné ovlivnitelnosti se pro položku ano vyslovalo o 30% více maturantů než učňů. Značný rozptyl lze vysledovat v položce *člověk vstupující do náboženského hnutí není sebevědomý* (gymnazisté 63,01%, SOU 44,44%, Učiliště 31,6%).

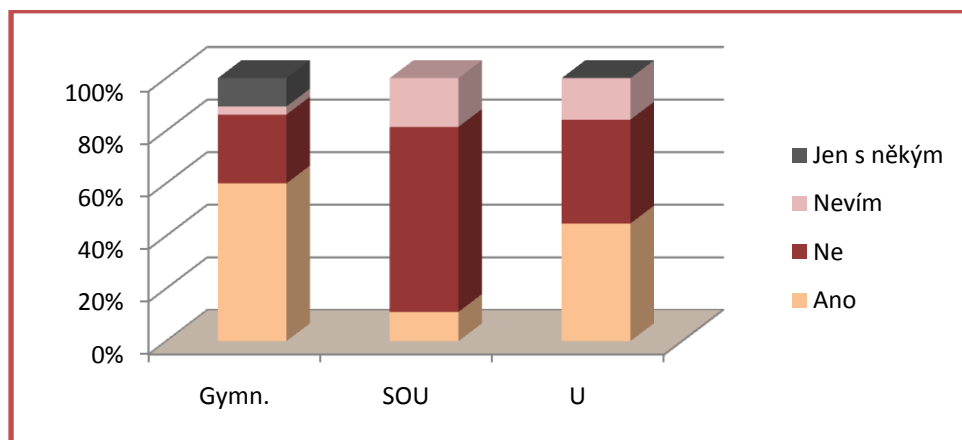
Tab. č. 12 – Ochota bavit se o náboženských otázkách

Odpověď	Gymn.	relat.čet.	SOU	relat.čet.	U	relat.čet.	celkem
Ano	39	60,00%	3	11,11%	34	44,74%	76
Ne	17	26,15%	19	70,37%	30	39,47%	66
Nevím	2	3,08%	5	18,52%	12	15,79%	19
Jen s někým	7	10,77%	0	0,00%	0	0,00%	7
Celkem	65	100,00%	27	100,00%	76	100,00%	168

Zdroj: Vlastní zpracování

Na otázku: “Jste ochoten bavit se o náboženských otázkách?” odpovědělo jednoznačně kladně 76 respondentů a 7 dotázaných ano s výhradami. Náboženský dialog odmítá 66 dotázaných.

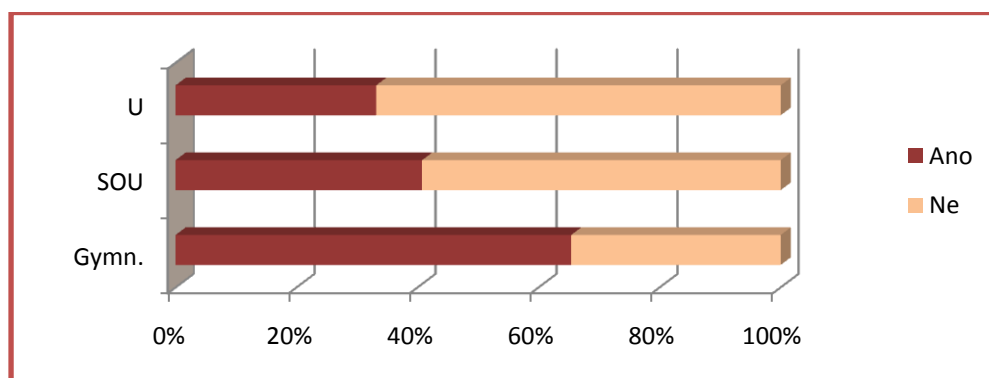
Graf č. 16 – Ochota bavit se o náboženských otázkách

Zdroj: Vlastní zpracování

Ochotu bavit se o náboženských otázkách projevilo 60% gymnazistů, zhruba 11% studentů SOU a téměř 45% učňů. Náboženské otázky nemíní rozebírat 26% gymnazistů, 70% studentů SOU a 39% učňů. 11% gymnazistů je ochotno řešit náboženské otázky pouze s někým (*rodina, přítel, ateista, s lidmi nepřemlouvajícími ke vstupu*). Učitelé, kteří rozdávali dotazníky, před vyplněním objasnili studentům, co je třeba představit si pod pojmem náboženská otázka (*víra, vyznání, tolerance, monoteismus, polyteismus, ateismus*).

Graf č. 17 – Četnost odpovědí na dotaz: „Hledáte odpovědi na otázku Jak vznikl svět?“

Odpovědi na otázku „*Jak vznikl svět*“ hledá 65% gymnazistů, 41% studentů SOU a 33% studentů učilišť. Výsledky opětovně potvrzují „hlad“ studentů středních škol, zvláště těch výběrových, po uspokojivých odpovědích na základní otázky vzniku světa.

5.7 Interpretace výsledků a ověření hypotéz

Netradiční náboženské společnosti mají již na počátku své existence problém s definováním a užíváním slova sekta, jehož pejorativní označení mnohdy odsuzuje nová náboženská hnutí, která mohou být přínosná, k nespravedlivému živení na okraji společnosti. Problém s vysvětlením pojmu sekta měli i oslovení respondenti, kteří volili ze čtyř nabízených možností. Správnou variantu „Sekta je náboženské společenství odtržené od oficiálních církví“ volilo 44% dotázaných (ovšem na tomto počtu se podílí pouze 5 učňů). Vlastní odpovědi uvedlo zhruba 8% středoškoláků, většinou gymnazistů. Jako zajímavé se jeví např. označení jednoho šestnáctiletého gymnazisty: „Společnost s neortodoxními a radikálními názory, schovávající se za náboženství.“ Navzdory nabízeným variantám si pojem sekta neumí vysvětlit celkem téměř 42% oslovených studentů. Otázkou zůstává, zda si oslovení respondenti pojem skutečně neumí vysvětlit, nebo si jej spíše nechťejí vysvětlovat, či se jím odmítají zaměstnávat. Podobný dojem lze získat zvláště z dotazníků vyplněných mladými učiteli, z jejichž prací je možné mezi řádky číst lhostejnost (vyhýbání se otevřeným otázkám, nevyplnění kompletního dotazníku). Rezignování na základní náboženské otázky činí nejen tyto mladé lidi zranitelnými a snadněji manipulovatelnými, neboť díky své neznalosti nejsou schopni příslušníkům sekt, kteří se umí chovat jako zkušení obchodníci, oponovat. Přitom setkání se členem sekty nebo náboženského hnutí přiznává 65% respondentů.

Dotazovaní se domnívají, že příslušníci sekt nejčastěji oslovují jednotlivce právě z řad mládeže, zřídka si vyberou důchodce a větší skupiny lidí. Jako nejobvyklejší formu kontaktu respondenti vidí osobní setkání na ulici a u domovních dveří. Ke stejnému závěru dochází také odborná literatura. Ta samozřejmě zachází ještě dále a dokonce označuje neaktivnější období pro činnost sekt, směřovanou na mladé lidi. Těmito měsíci jsou září a říjen, tedy období, kdy mládež odchází na koleje a internáty, hledá nové kamarády. Ztrátou každodenního pravidelného kontaktu s rodiči dochází i ke snížení možnosti rozpoznání případných nápadností v chování jedince.

Informace o sektách a nových náboženských hnutích respondenti nacházeli nejčastěji na internetu. Nízké procento dotázaných zjišťuje informace v rodině, případně v krizových centrech. Ani vzdělávací instituce nezískávají u svých studentů velkou

důvěru (pouze 10%), což je fakt zarážející, neboť základní informace o náboženství, sektách a nových náboženských hnutích mají získat, dle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, již na 2. stupni základních škol. Dále jsou s tématem seznamováni v předmětu Výchova k občanství (příp. jeho obdobách dle konkrétních školních vzdělávacích programů vycházejících z rámcového vzdělávacího programu pro střední školy). Platnost tohoto tvrzení byla ověřena u vyučujících středních škol, na nichž výzkum probíhal. Ovšem praktické ověření v dotazníkové otázce „Jaká náboženská hnutí znáte?“ není v souladu s tvrzením pedagogů ani s Rámcovým vzdělávacím programem, neboť 39% respondentů nedokáže vyjmenovat žádné náboženské hnutí.

Za faktory ovlivňující vstup člověka do náboženských hnutí označovali respondenti nejčastěji samotou, stres, rodinu a potřebu uznání. Vzdělanost však, podle dotázaných, nemá na vstup znatelný vliv. V tomto bodě tedy respondenti dospěli k souladu s teoretickými poznatky. Vyšší inteligenční potenciál se může stát přítěžující okolností, protože existují sekty, specializující se právě na tuto část populace, a to z důvodů ekonomických a mocenských.

Možné nebezpečí spatřují v sektách nejsilněji gymnazisté. Vnímání nebezpečí ze strany sekt se v uskutečněném výzkumu liší podle typu studované školy. Největší rozdíly se objevují mezi odpověďmi učňů a gymnazistů.

Člen sekty je podle respondentů divný člověk, který přemlouvá ke členství a rozhovor s ním je nepříjemný. Často se studenti uchylovali k odpovědi *nevím*. Představa respondentů je opět zkreslená, neboť člen sekty, respektive terénní sektářský pracovník, ovládá na velmi dobré úrovni řízený dialog. Pokud s ním jedinec komunikuje, určitě neodchází s pocitem, že je na něj vyvíjen jakýkoliv nátlak, spíše nabývá dojmu, že dotyčnému jedinci jde skutečně jen o to, aby oslovenému pomohl, je milý, srdečný atd. Dotazovaní si zatím neuvědomují, že členem nějakého kultu může být jejich známý, příbuzný, spolužák apod. K takovým lidem pak přistupuje s větší důvěrou.

Člověka vstupujícího do náboženského hnutí respondenti charakterizovali jako snadno ovlivnitelného jedince, který může být sociálně slabý, není sebevědomý a prožívá krizi. Značný rozptyl opět sledujeme v odpovědích gymnazistů a učňů.

Hypotéza č. 1 - Mladí lidé do dvaceti let nemají dostatek informací o sektách a nových náboženských směrech

Tato hypotéza byla ověřována zejména v dotazníkové otázce č. 4 „*Jak si vysvětlujete pojem sekta*“. Zatímco 69 studentů maturitních oborů chápe sektu jako náboženské společenství odtržené od oficiálních církví, což byla správná varianta, z učňů je o tomto tvrzení přesvědčeno pouze 5. Pojem sekta nedokáže vysvětlit 61 učňů a 9 maturantů.

Hypotéza byla ověřována také otázkou č. 9, která byla koncipována jako otevřená „*Jaká náboženská hnutí znáte?*“. Důvodem položení této otázky byla snaha zjistit, zda je středoškolská mládež vůbec schopna bez návodných otázek alespoň vyjmenovat některá náboženská hnutí. Při zpracování dotazníků se ukázalo, že 47 učňů nezná žádné náboženské hnutí, zbývajících 29 učňů uvádělo nejčastěji „*Společenství svědků Jehovových, Buddhismus a Satanismus*“. Studenti maturitních oborů prokázali větší informovanost a zmiňovali dále například „*Mormony, Hnutí Haré Kršna, Křesťanství, Islám, Rastafariány, Adventisty, Husity*“. Někteří respondenti mezi sekty zařadili také militantní islámskou organizaci Al Kajda a teroristickou organizaci ETA. Na žádné hnutí si nevzpomnělo 19 respondentů z 92. V tomto případě můžeme tvrdit, že hypotézu lze přijmout.

Hypotéza č. 2 - Mladí lidé do dvaceti let jsou nakloněni dialogu o náboženských otázkách.

Tato hypotéza byla ověřována v dotazníkových otázkách č. 15 „*Jste ochoten se bavit o náboženských otázkách*“ a č. 16 „*Hledáte odpověď na otázku Jak vznikl svět?*“? Dialogu o náboženských otázkách se nebrání 45% dotázaných, 39% debatu na téma náboženství odmítá. Někteří gymnazisté jsou ochotni bavit se na toto téma pouze s někým. O způsobu vzniku světa přemýšlí nadpoloviční většina gymnazistů (65%), z řad studentů SOU 41% a pouze 33% učňů. Můžeme interpretovat, že mladí lidé jsou opravdu spíše nakloněni dialogu na téma vznik světa, což potvrzuje výše uvedenou hypotézu.

Hypotéza č. 3 – Studenti gymnázií se lépe orientují v problematice sekt a nových náboženských hnutí než studenti jiných středních škol.

Tato hypotéza byla ověřována v dotazníkové položce č. 14 „*Člověk vstupující do náboženského hnutí je snadno ovlivnitelný, sociálně slabý, sebevědomý, prožívá krizi.*“ Jednalo se o uzavřenou otázku s možnostmi ano, ne, nevím. Ani jeden student gymnázia si nemyslí, že člověk vstupující do náboženského hnutí je sebevědomý. O opaku je přesvědčeno více než 20% učňů. Téměř 90% gymnazistů předpokládá snadnou ovlivnitelnost člověka vstupujícího do náboženského hnutí. Učni se s nimi shodují pouze v 55,3%.

Hypotéza byla ověřována otázkou č. 10 „*Kdo, nebo co, je rozhodujícím faktorem pro vstup člověka do náboženského hnutí?*“ Jednalo se o polootevřenou otázku s možnostmi odpovědí: rodina, potřeba uznání, kamarádi, stres, samota, vzdělanost a jiné. Nejmarkantněji se rozdíl v typu studované školy projevil u varianty „jiné“, kde 16% gymnazistů uvádělo faktory typu „*hloupost, zoufalství, peníze, sebeobjevování, snaha zkusit něco nového.*“ Jinou variantu volil jediný student učiliště. Hypotéza byla verifikována.

Hypotéza č. 4 - Studenti odborných učilišť oproti ostatním středoškolákům vykazují nižší stupeň informovanosti o problematice sekt a nových náboženských hnutí.

Tato hypotéza byla ověřována v dotazníkové otázce č. 4 „*Jak si vysvětlujete pojem sekta?*“ Jednalo se o polootevřenou otázku s jednou správnou variantou odpovědi: Sekta je náboženské společenství odtržené od oficiálních církví. Odpovědi respondentů se diametrálně odlišovaly podle typu studované školy. Zatímco správnou odpověď volilo 75% studentů maturitních oborů, učni označili tuto variantu pouze v necelých 7%. Navzdory nápovědě pojem sekta nedokáže vysvětlit necelých 10% maturantů a zarážejících 80% učňů. Z uvedených dat je možné hypotézu potvrdit.

Hypotéza č. 5 – Studenti gymnázií si, na rozdíl od studentů odborných učilišť, ve větší míře uvědomují nebezpečnost sekt.

Tato hypotéza byla ověřována zejména dotazníkovou otázkou č. 12 „*Spatřujete v sektách nějaké nebezpečí?*“. Vzhledem ke skutečnosti, že 42,3% respondentů vnímá

nějaké nebezpečí ze strany sekt a 23,2% toto nebezpečí připisuje některým sektám, lze uvést, že tuto hypotézu můžeme potvrdit.

Realizovaný výzkum potvrdil teoretické předpoklady, že středoškoláci patří k části společnosti, která je činností sekt nejčastěji a nejsnadněji ovlivňována. Prokázaná neznalost problematiky poskytuje živnou půdu pro činnost sekt a nebezpečných kultů. Stejně tak se potvrdila nutnost vytvářet ze strany většinové společnosti takové tolerantní prostředí, které svou vstřícností umírní protestní postoj nově vznikajících náboženství a tím znesnadní jejich případnou radikalizaci.

6. ZÁVĚR

Od počátků lidské existence lze vysledovat přirozený sklon člověka k náboženskosti. Dochované archeologické pozůstatky z jakéhokoliv historického období dokazují, že naši prapředkové se myšlenkou božstva zabývali, bohy si předcházeli a uctívali je. Přestože si první lidi můžeme představovat různě, docházíme při hlubším zamyšlení k závěru, že si během jejich, byť krátkého života, museli zákonitě, krom uspokojování základních potřeb, klást alespoň jednoduché otázky hledající vysvětlení jevů, které je obklopovaly. Odhlédneme-li od lokace, historické etapy, od počtu a druhu „uctívaného“, docházíme k závěru, že vždy někdo v něco nějakým způsobem věřil – svědčí o tom jeskynní malby, menhiry, kosterní pozůstatky atd.

S rozvojem lidské společnosti přibývaly snahy nabídnout nové duchovní cesty. Některá ze současných náboženství, která dnes chápeme jako tradiční, byla ve své době pojímána jako nová a trvalo jim velmi dlouho, než se jim podařilo vkořenit do mysli člověka. Každé nové náboženské hnutí vzniká jako protest proti stávajícím náboženským poměrům a nabízí jinou, novou, lepší alternativu. Je třeba poznamenat, že skutečně nové nemusí zákonitě znamenat horší, a proto, v souladu s odbornou literaturou, je vhodné užívat s rozmyslem označení sekta, neboť mnohdy tento hanlivý pojem neodpovídá skutečnosti.

Mladí lidé 21. století používají neuvěřitelné množství pojmů, pracují s počítači, demonstrují obrovský všeobecný přehled, ovšem na druhé straně mnohdy postrádají základní informace o sobě samém a to právě ve chvíli, kdy se stávají dospělými. Ideálem by proto byl adolescent žijící smysluplný život, udržující zdravé vztahy se svými rodiči a s partnerem, schopný a ochotný promluvit si s někým o svých problémech, jedinec s jasným žebříčkem hodnot, člověk, který dokáže dodržovat zásady a má dostatek informací o rizikových jevech v soudobé společnosti. Naše mládež však postrádá znalosti o sektách a destruktivních kultech. Většinou zná základní metody jejich náboru, ale nedokáže si plně uvědomit vlastní zranitelnost. Jedinec na prahu dospělosti si plnými doušky užívá nabytou svobodu a samostatnost, ovšem zapomíná na přijetí vlastní odpovědnosti za své jednání. Trvá mu jistou dobu než si připustí, pokud

vůbec k takovému poznání dospěje, že morální odpovědnost k okolí, ke společnosti i k sobě samému je veliká. Lidem chybějí základní hodnoty, hledají smysl života a mnohdy podlehnou společenství, jež jim tyto mezery vyplní. Existuje nezanedbatelné procento jedinců, jimž dokonce nové náboženské hnutí pomohlo. Po překonání momentální tíživé situace nebo po osobnostním dozrání skupinu opustili, protože již nepotřebovali její podporu, stali se zodpovědnými a způsobilými odpovědnost přijmout. Ovšem mnozí nejsou takové katarze schopni a stávají se snadno psychicky manipulovatelnými.

Realizovaný výzkum potvrdil původní předpoklady o snazší ovlivnitelnosti středoškolské mládeže oproti zbylé populaci. Lidé na prahu dospělosti jsou činností sekt ovlivňováni nejčastěji. Přestože gymnazisté ve výzkumu prokázali vyšší úroveň informovanosti o sektách a nových náboženských hnutích než studenti jiných typů středních škol, nelze konstatovat, že prokázali dostačující úroveň vědomostí. Neznalost problematiky z nich činí potenciální terče pro zacílení činnosti sekt a nebezpečných kultů.

V souladu s odbornými prameny se potvrdila nutnost vytvářet většinovou společností tolerantní prostředí, které svou tolerantností a vstřícností otupí protestní postoj nově vznikajících náboženství, čímž znesnadní jejich možnou radikalizaci.

V průběhu diplomní praxe na analytickém oddělení Ochranné služby Policie České republiky se objevilo v souvislosti se zajišťováním bezpečnosti chráněných osob a s jevem sektářství několik hypotetických otázek. Při zajišťování bezproblémového průběhu bezpečnostních akcí musejí policisté zpracovávat řadu dat, vjemů a poznatků. Proces zajištění bezpečnosti chráněných osob je velmi složitý, ale také komplexní. Hodnotí se všechna možná rizika, která by mohla ohrozit bezpečnost chráněné osoby, ale rizika ze strany radikálních sekt a jiných náboženských organizací nejsou moc v povědomí, vyjma militantní islámské organizace Al Kajda a teroristické organizace ETA. Lze také vyslovit tvrzení, že pracovníci Ochranné služby nedisponují v dostatečné míře informacemi o nebezpečnosti sekt a destruktivních kultů.

Protože rozsah této práce je limitován, objevuje se zde výzva k vytvoření informačního letáku, jehož úkolem by bylo informovat nejen středoškoláky, jejich učitele a rodiče, ale i policisty o možných nebezpečích sekt (prvotní verze návrhu letáku viz. Příloha č. 5). Výzkumem bylo totiž mimo jiné zjištěno, že česká společnost

postrádá, byť rámcové, informace o náboženství a chová se spíše lhostejně než tolerantně. Tento leták by měl objasňovat základní pojmy jako jsou náboženství, nová náboženská hnutí, sekty a kulty. Měl by upozornit na hlavní nebezpečí sekt, která jsou spatřována v psychické manipulaci vedoucí k odtržení od společnosti a rodiny k finanční a citové závislosti. Jeho součástí by měla být také informace o rozpoznání sektáře. Na druhou stranu by mohl obsahovat údaje o nových náboženských hnutích, která lidem, nejen prožívajícím kritické období, pomáhají a v neposlední řadě by měl seznámit nejen širokou veřejnost s kontaktními adresami, na nichž získají podrobnější informace.

Výsledky realizovaného výzkumu nejsou rozhodně uspokojivé, neboť dotazovaní studenti středních škol vykazují nízkou úroveň informovanosti o náboženských hnutích. Přesto lze tvrdit, že tento stav je historicky podmíněn. Počátky lze spatřovat v průmyslové revoluci. K postupnému odkatolidšťování obyvatelstva došlo také za první republiky a vše završila čtyřicetiletá totalitní éra. Vytržení člověka z přirozeného prostředí v důsledku vede k ateismu, který vzniká druhotně jako opozitum proti víře v boha. Typicky česká snaha nedávat tomu, co nás přesahuje nějakou formu, tvoří ze značné části národa Halíkovské „něcisty“, tedy lidi, kteří věří v něco. Úkolem osvěty bude nasměrovat něcisty mimo dosah sekt a nebezpečných kultů.

7. Seznam literatury

- Abgrall, J. M. *Mechanismus sekt.* 1. vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-774-7
- Büchnerová, B. *Co máme vědět o sektách.* 1. vyd. Praha: Amulet, 1999. ISBN 80-86299-02-3
- Enroth, R. *Průvodce sektami a novými náboženstvími.* 1. vyd. Praha: Návrat domů 1994, ISBN 80-85495-29-5
- Hassan, S. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů.* 1.vyd. Brno: nakl. T. Janečka, 1990. ISBN 80-85880-03-2
- Hassan, S. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů.* 2.vyd. Brno: nakl. T. Janečka, 1994. ISBN 80-85495-29-5
- Horyna, B. *Úvod do religionistiky.* 1. vyd. Praha: Alfaprint, 1994. ISBN 80-85241-64-1: 84.00
- Novotný, T., Vojtíšek, Z. *Základní orientace v nových náboženských směrech.* 1. vyd. Praha: Oliva, 1994. ISBN 80-901634-4-0
- Porterfieldová, K.M. *O sektách.* 1.vyd. Praha: nakl. Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-233-2
- Petráčková, V., Kraus, J. a kol. *Akademický slovník cizích slov.* 1.vyd. Praha: Academica, 1998. ISBN 80-200-0607-9
- Říčan, P. *Psychologie náboženství.* 1. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-547-4
- Říčan, P. *Psychologie náboženství a spirituality.* 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-312-3
- Srb, T. *Řád svobodných zednářů 1, Individuální cesta k poznání skryté skutečnosti.* Praha, nakl. Eminent, 2001. ISBN 80-7281-085-5
- Srb, T. *Řád svobodných zednářů 2, Symbolika jako prostředek hledání světla.* Praha, nakl. Eminent, 2003. ISBN 80-7281-111-8
- Svatošová, L., Kába, B. *Statistické metody II.* 1.vyd. Praha: Reprografické studio PEF ČZU, 2008. ISBN 978-80-213-1736-9
- Štampach, I.O. *Náboženství v dialogu.* 1. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-168-1.
- Štampach, I.O. *Přehled religionistiky.* 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-384-0

Ústava České republiky, Listina základních práv a svobod. 4.vyd. Praha: Armex, 2008. ISBN 978-80-86795-61-4

Vágnerová, M. *Psychologie pro pomáhající profese.* 1.vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 978-80-7367-414-4

Vojtíšek, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice.* 1.vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-798-1

Vojtíšek, Z. *Netradiční náboženství u nás.* 1.vyd. Praha: Dingir s.r.o., 1998. ISBN: 80-902528-0-X

Vojtíšek, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět.* 1.vyd. Praha: Alfa Publishing, 2007. ISBN: 978-80-86851-64-8

Vojtíšek, Z. *Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství.* 1.vyd. Brno: L. Marek, 2005. ISBN 80-86263-69-X

Vojtíšek, Z. *Náboženství a sekty v České republice.* Praha: čas.Policista č.8, 1998.

Zákon č.3/2002 Sb. o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností.

Internetové odkazy:

<http://cpons.webpark.cz/priciny.htm>

<http://cpons.webpark.cz/hlavdata.htm#orient>

<http://gis.zcu.cz/studium/dbg2/Materialy/html/ch10s13.html>

http://cs.wikipedia.org/wiki/Církev_sjednoci

<http://www.esoteric.msu.edu/VolumeV/Reviews/HornungReview.html>

<http://www.oleweb.net/nnh/>

<http://terezicka.sdb.cz/remes/>

Seznam tabulek:

Tabulka č.1 – Přehled nejdůležitějších potřeb člověka a možností sekt

Tabulka č.2 – Rozdělení respondentů dle typu školy

Tabulka č.3 – Věkové rozložení respondentů

Tabulka č.4 – Počet věřících, ateistů a nerozhodnutých respondentů

Tabulka č.5 – Bydliště respondentů

Tabulka č.6 – Vysvětlení pojmu sekta

Tabulka č.7 – Kvantitativní vyjádření odpovědí na otázku „*Setkal jste se se členem sekty, náboženského hnutí?*“

Tabulka č.8 – Možnosti získání informací o náboženských hnutích

Tabulka č.9 – Kvantitativní vyjádření odpovědí na otázku: „*Kdo nebo co, je rozhod. faktorem pro vstup člověka do náboženského hnutí?*“

Tabulka č.10 – Odpovědi dotazovaných na otázku „*Jak poznáte člena sekty?*“

Tabulka č.11 – Představa respondentů o člověku vstupujícím do nábož. hnutí

Tabulka č.12 – Ochota bavit se o náboženských otázkách

Seznam grafů:

Graf č.1 – Rozdělení respondentů dle typu školy

Graf č.2 – Věkové rozložení respondentů

Graf č.3 – Počet věřících, ateistů a nerozhodnutých respondentů

Graf č.4 – Vysvětlení pojmu sekta

Graf č.5 – Srovnání učebních a maturitních oborů

Graf č.6 – Způsob, jakým členové sekt nebo nábož. hnutí kontaktovali dotazované

Graf č.7 – Názor na nejčastější objekty zájmu členů sekt – podle počtu

Graf č.8 – Názor na nejčastější objekty zájmu členů sekt – dle věku

Graf č.9 – Možnosti získání informací o náboženských hnutích

Graf č.10 – Faktory ovlivňující vstup člověka do náboženského hnutí

Graf č.11 – Ovlivnění života populace sektami

Graf č.12 – Vnímání nebezpečí ze strany sekt – jednotlivé školy

Graf č.13 – Vnímání nebezpečí ze strany sekt – celkový pohled

Graf č.14 – Znaky člena sekty názory všech respondentů

Graf č.15 – Představa resp. o člověku vstupujícím do nábož. hnutí (celkový pohled)

Graf č.16 – Ochota bavit se o náboženských otázkách

Graf č.17 – Četnost odpovědí na dotaz: „*Hledáte odpovědi na otázku Jak vznikl svět?*“

8. Seznam příloh:

Příloha č. 1 – Dotazník

Příloha č. 2 - Registrované církve a náboženské společnosti dle Ministerstva kultury

Příloha č. 3 – Kritické hodnoty normálního rozdělení

Příloha č. 4 – Vývoj náboženství

Příloha č. 5 – Návrh informačního letáku „Sekty a nová náboženská hnutí“

Přílohy:

Příloha č. 1 - Dotazník

DOTAZNÍK									
Vážený respondente, tento dotazník zjišťuje informovanost mladých lidí o sektách a nových náboženských hnutích. Vyplňte, prosím, všechny položky dotazníku (obě strany). Dotazník je anonymní.									
	Jste žena?	☐	Jste muž?	☐	Váš věk?				
1.	Věříte v Boha?	☐	Jste ateista?	☐	Zatím nevím.	☐			
2.	Studujete SŠ?	☐	Studujete SOU?	☐	Studujete SOU s maturitou?	☐			
3.	Žijete ve městě?	☐	Na vesnici?	☐					
4.	Jak si vysvětlujete pojem sekta?(Vyberte pouze 1 variantu)								
	a) náboženská společenství odtržené od oficiálních církví	☐							
	b) náboženské společenství podporující oficiální církev	☐							
	c) nevím	☐							
	d) jinak jak?								
5.	Setkal jste se se členem sekty (náboženského hnutí)?					Ne	☐	Ano	☐
	Pokud ano, kontaktoval Vás prostřednictvím								
	letáku	☐	telefonu	☐	internetu	☐			
	osobně na ulici	☐	u domov.dveří	☐	nijak	☐			
6.	Koho členové sekt nejčastěji oslovují?(Vyberte vždy 1 variantu)								
	a) děti	☐	mládež	☐	dospělé	☐	důchodce	☐	
	b) jednotlivce	☐	větší skupinu	☐	dvojice	☐			
7.	Může sekta působit na Vás a Vaše okolí?								
	Ne, nemůže	☐	Občas	☐	Ano (jak):				
8.	Kde získáte nejvíce informací o náboženských hnutích? (Vyberte pouze 1 variantu)								
	kriz.centra	☐	škola	☐	církev	☐	rodina	☐	
	linky důvěry	☐	internet	☐	jinde (kde):				
9.	Jaká náboženská hnutí znáte?:								
10.	Kdo nebo co je rozhodujícím faktorem pro vstup člověka do náboženského hnutí? (1 varianta)								
	rodina	☐	kamarádi	☐	samota	☐	vzdělanost	☐	
	potřeba uznání	☐	stres	☐	jiné (jaké):				
11.	Myslíte si, že sekta ovlivňuje život běžné populace?								
	Ne, neovlivňuje	☐	Občas	☐	Ano (jak):				
12.	Spatřujete v sektách nějaké nebezpečí?								
	Ano	☐	Ne	☐	Nevím	☐	V některých	☐	

					Ano	Ne	Nevím
13.	Jak poznáte člena sekty?						
		Je to divný člověk.					
		Přemlouvá mě ke členství.					
		Rozhovor s ním je nepříjemný.					
		Hovoří o logice.					
		Hovoří o emocích.					
		Bude mě chtít ovlivnit.					
14.	Člověk vstupující do náboženského hnutí						
		Je snadno ovlivnitelný.					
		Je sociálně slabý.					
		Je sebevědomý.					
		Prožívá krizi.					
15.	Jste ochoten bavit se o náboženských otázkách?						
	Ano	☐	Ne	☐	Nevím	☐	
	Jen s někým (s kým):						
16.	Hledáte odpovědi na otázku "Jak vznikl svět"?				Ano	☐	Ne ☐
Děkujeme za Váš čas věnovaný vyplnění dotazníku.							

Příloha č. 2 - Registrované církve a náboženské společnosti dle Ministerstva kultury

Apoštolská církev
Bratrská jednota baptistů
Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü
Česká hinduistická náboženská společnost
Českobratrská církev evangelická
Církev adventistů sedmého dne
Církev bratrská
Církev československá husitská
Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů v České republice
Církev Křesťanská společenství
Církev řeckokatolická
Církev římskokatolická
Církev živého Boha
Evangelická církev augsburského vyznání v České republice
Evangelická církev metodistická
Federace židovských obcí v České republice
Jednota bratrská
Křesťanské sbory
Luterská evangelická církev a. v. v České republice
Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny, Hnutí Hare Krišna
Náboženská společnost českých unitářů
Náboženská společnost Svědkové Jehovovi
Novoapoštolská církev v ČR
Obec křesťanů v České republice
Pravoslavná církev v českých zemích
Ruská pravoslavná církev, podvorje patriarchy moskevského a celé Rusi v ČR
Slezská církev evangelická augsburského vyznání
Starokatolická církev v ČR
Ústředí muslimských obcí
Višva Nirmala Dharma

Příloha č. 3 – Kritické hodnoty normálního rozdělení

α	$1-\alpha$	u_α
0,50	0,50	0,6745
0,3174	0,6826	1,00
0,10	0,90	1,6448
0,05	0,95	1,9600
0,0455	0,9545	2,00
0,01	0,99	2,5758
0,0027	0,9973	3,00
0,02	0,98	2,326

Příloha č. 4 - Vývoj náboženství

Podle R. N. Bellaha lze vývoj náboženství rozdělit do pěti stupňů:

- **Primitivní náboženství** – mají nezřetelnou symbolizaci. U těchto náboženství je plynulý vztah mezi každodenními zkušenostmi a náboženskými představami. Uznávají rozdíl mezi člověkem a vyšší bytostí, ale člověk se může s vyšší bytostí identifikovat.
- **Archaická náboženství** – více rozlišují představy o vyšších bytostech, rozvíjejí kultu, přesnější a normovanější formy uctívání. Vykazují náboženský strach a bázeň, identifikace s vyšší bytostí není možná. Nastupuje fenomén oběti.
- **Historická náboženství** – Na významu nabývá poznatek o úplné odlišnosti empirické a náboženské skutečnosti. Tím je položen základ pro vznik spasitelských a vykupitelských náboženství. Větší počet náboženských, či mytologických postav bývá redukován a směřuje k monoteismu. Provozování náboženství zabezpečuje náboženská elita.
- **Premoderní náboženství** – základem se stává princip subjektivizace a individuace. Na důležitosti získává pozitivní hodnocení empirického světa.
- **Moderní náboženství** – operují vyzrálými soustavami věrouky, vyznačují se propracovanou organizací, směřují k osobní autonomii jednotlivce a k jeho svobodě. Proto vývoj náboženství projevuje tendence k rozměňování celků velkých náboženství do menších útvarů, které odpovídají individualizovaným požadavkům moderní společnosti.

Sekty a nová náboženská hnutí

Poznáš člena sekty nebo náboženského hnutí?

Je to milý člověk, připravený na komunikaci o jakémkoliv problému. Je schopen pomoci najít cestu z nesnází, ze svízelné situace. Pomůže najít zdánlivý smysl života, pomůže najít řešení. Řešení, ze kterého není mnoho cest zpět. Dokáže ovlivnit nejen jedince, ale i široké okolí. POZOR na komunikaci s těmito lidmi, mají naučený rozhovor do nejmenších detailů, jsou neoblomní.

Kromě tradičních náboženských společností se v naší republice vyskytují i hnutí, která jsou v našich kulturních podmínkách vnímána jako netradiční, odlišná, alternativní. Některá z nich mohou mít charakter sekty a představují určité nebezpečí pro jedince i pro společnost. Jednoznačné oddělení sekt a jiných nových náboženských hnutí v praxi nelze dosáhnout.

Sektářské znaky může vykazovat jakýkoli nevyzrálý jedinec, lze hovořit spíše o sektářské mentalitě. Sektář rád manipuluje s lidmi, ovlivňuje jejich názory a postoje, které nejsou v souladu s většinovou společností. Jeho tvrzení je vždy to pravé a jediné správné.

Co je sekta? Negativní označení náboženského hnutí, jehož členové nežijí v souladu s většinovou společností.

Zdravé náboženské hnutí vede své členy k osobnímu rozvoji, k přemýšlení, k sebereflexi a k odpovědnosti za způsob žití, za nalezení cesty.

V sektách nevládne atmosféra svobodného myšlení a rozhodování. Jejich stoupenci vystupují jako osoby bez vlastního úsudku, bez schopnosti objektivity, nadhledu a odstupu. Oni sami se však prezentují jako svobodní. Okolí jejich chování vnímá jako nepřirozené a křečovité.

Přízeň sekty bývá vázána na výkon člena. V rámci tradičního oslovování „nových duší“ jde sektářům v důsledku o jejich osobní prospěch – terénní práce jsou podmínkou pro vstup do království nebeského.

Bližší informace náboženských hnutí lze získat na web. adresách:

<http://cpons.webpark.cz/> - Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt

<http://www.dingir.cz/> - religionistice časopis o současné náboženské scéně

<http://www.sekty.cz/www/index.php?co=poradna> – Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů

<http://www.religionistika.cz/> - FF University Pardubice

<http://www.mkcr.cz/> - Ministerstvo kultury ČR